

Tie
laaja-alaiseen
osaamiseen

*Suomi
Finland*
100

Julkaisija: Microsoft

Taitto ja toteutus: Claned Group ja ELE Finland

Työryhmä: Kirsti Lonka
Juho Makkonen
Topi Litmanen
Minna Berg
Lauri Hietajärvi
Milla Kruskopf
Heidi Lammassaari
Erika Maksniemi
Maija Nuorteva

Helsinki 2017

L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen	L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	L3 Itsestä huolehtimisen ja arjen taidot	L4 Monilukutaito	L5 Tieto- ja viestintä-tekniologian osaaminen	L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys	L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen
TEEMA 1 Tutkiva oppiminen TEEMA 2 Minä oppijana TEEMA 3 Oppiva yhteisö	TEEMA 1 Kulttuurin kohtaaminen TEEMA 2 Tunnetaidot TEEMA 3 Kulttuuriin osallistuminen	TEEMA 1 Arjenhallintataidot TEEMA 2 Toimiminen hyvinvoivan yhteisön jäsenenä TEEMA 3 Turvallinen arki	TEEMA 1 Viestintä TEEMA 2 Monimediallinen tuottaminen TEEMA 3 Kontekstuaaliset tekstitaidot	TEEMA 1 Tutkiva ja luova työskentely sekä tiedonhallinta TEEMA 2 Käytännön taidot ja ohjelmointi TEEMA 3 Vastuullinen ja turvallinen toiminta TEEMA 4 Vuorovaikutus ja verkostoituminen	TEEMA 1 Yleiset työelämätaidot TEEMA 2 Vuorovaikutustaidot työelämässä TEEMA 3 Käytännön työelämä-tuntemus	TEEMA 1 Vaikuttamisen keinot TEEMA 2 Yhteiskunnan toimintatavat ja säännöt TEEMA 3 Tulevaisuuden rakentaminen

Taulukko | Opetussuunnitelman laaja-alaiset osaamiskokonaisuudet ja niihin liittyvät teemat arviointityökalussa.

Sisällysluettelo

Tie laaja-alaiseen osaamiseen	7
Laaja-alaisen osaamisen teemat ja taidot	9
Mitä tapahtuu taitotason kasvaessa?	10
L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen	11
TEEMA 1: Tutkiva oppiminen	12
Taito 1: Tutkivan työtavan hallinta	13
Taito 2: Kriittinen ajattelu	15
Taito 3: Luova ja oivaltava ajattelu	18
TEEMA 2: Minä oppijana	21
Taito 1: Vastuu omasta oppimisesta	22
Taito 2: Omien vahvuuksien ja opiskelustrategioiden löytäminen	25
Taito 3: Oman opintopolun rakentaminen	29
TEEMA 3: Oppiva yhteisö	32
Taito 1: Yhteistyötaidot	33
Taito 2: Yhteisöllinen oppiminen ja tiedonrakentelu	35
L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	37
TEEMA 1: Kulttuurin kohtaaminen	38
Taito 1: Kulttuurisen identiteetin rakentaminen	39
Taito 2: Kulttuurin kokeminen ja tulkitseminen	42
TEEMA 2: Tunnetaidot	44
Taito 1: Itsetuntemus ja tunnetaidot	45
TEEMA 3: Kulttuuriin osallistuminen	48
Taito 1: Esiintyminen	49
Taito 2: Kulttuuriset kanavat ja kulttuurinen vaikuttaminen	52

L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	54
TEEMA 1: Arjenhallintataidot	55
Taito 1: Ajanhallinta	57
Taito 2: Kuluttajataidot	59
Taito 3: Teknologisoituneen arjen hallinta	61
TEEMA 2: Toimiminen hyvinvoivan yhteisön jäsenenä	64
Taito 1: Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	65
TEEMA 3: Turvallinen arki	67
Taito 1: Yleinen turvallisuus ja vaaratilanteissa toimiminen	68
Taito 2: Yksityisyys ja henkilökohtaisuus	71
L4 Monilukutaito	74
TEEMA 1: Viestintä	75
Taito 1: Viestinnän muodot ja motiivit	76
Taito 2: Itsensä ilmaisu viestinnässä	78
TEEMA 2: Monimediallinen tuottaminen	80
Taito 1: Tiedon monimediallinen tuottaminen ja erilaisten tekstilajien tulkitseminen	81
TEEMA 3: Kontekstuaaliset tekstitaidot	83
Taito 1: Kulttuurisuus ja esteettisyys	84
Taito 2: Tieteellisyys	86
L5 Tieto- ja viestintäteknologian osaaminen	89
TEEMA 1: Tutkiva ja luova työskentely sekä tiedonhallinta	90
Taito 1: Tiedon tuottaminen	91
Taito 2: Tiedonhallinta	94
Taito 3: Tiedon hankkiminen	97
TEEMA 2: Käytännön taidot ja ohjelmointi	100
Taito 1: Laitteiden ja ohjelmistojen hallinta	101
Taito 2: Ohjelmointi ja algoritminen ajattelu	103
TEEMA 3: Vastuullinen ja turvallinen toiminta	105
Taito 1: Vastuullisuus, laki ja tekijänoikeudet	106

Taito 2: Turvallisuus ja riskienhallinta	108
Taito 3: Ergonomia	110
TEEMA 4: Vuorovaikutus ja verkostoituminen	113
Taito 1: Tieto- ja viestintäteknologiset vuorovaikutustaidot ja verkostoituminen	114

L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys 117

TEEMA 1: Yleiset työelämävalmiudet	118
Taito 1: Muuttuvassa ja globaalissa ympäristössä toimiminen	119
Taito 2: Yrittäjämäinen toimintatapa	122
TEEMA 2: Vuorovaikutustaidot työelämässä	125
Taito 1: Yhteistyö työelämätaidona	126
Taito 2: Projektityöskentely	128
Taito 3: Verkostoituminen	130
TEEMA 3: Käytännön työelämäntuntemus	132
Taito 1: Lähialueen elinkeinoelämä ja toimialat	133
Taito 2: Yrittäjyys	135
Taito 3: Työelämäntuntemus ja työkokemukset	138

L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen 140

TEEMA 1: Vaikuttamisen keinot	141
Taito 1: Kouluympäristön kehittäminen	142
Taito 2: Vaikuttaminen ja työskentely koulun ulkopuolella	145
TEEMA 2: Yhteiskunnan toimintatavat ja säännöt	148
Taito 1: Toimiminen demokraattisessa yhteiskunnassa	149
Taito 2: Vastuullinen päätöksenteko	151
Taito 3: Säännöt ja sopimukset	153
TEEMA 3: Tulevaisuuden rakentaminen	155
Taito 1: Ympäristön suojelu ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen	156
Taito 2: Henkilökohtaiset tulevaisuusvaihtoehdot	159

Tie laaja-alaiseen osaamiseen

Tie laaja-alaiseen osaamiseen on arviointityökalu, jonka avulla opettajat voivat arvioida kuinka hyvin he osaavat suunnitella opetustaan laaja-alaisen osaamisen mahdollistamiseksi. Työkalun avulla opettajat voivat löytää omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan sekä ideoita laaja-alaisen osaamisen toteuttamisesta arkipäivän koulutyössä. Arviointityökalu auttaa myös kokonaisia kouluyhteisöjä arvioimaan millaiset mahdollisuudet oppilaille tarjotaan laaja-alaisen osaamisen oppimiseen. Arviointityökalu perustuu opetussuunnitelmaan ja tukee opetussuunnitelman toteutumista, sen esittelemää pedagogiikkaa sekä oppimiskäsitystä. Arviointityökalu on tarkoitettu kaikkien Suomen opettajien, koulujen ja kuntien käyttöön!

Käytännössä laaja-alaisen osaamisen arviointi tarkoittaa sitä, että opettajat voivat arviointikehikon avulla arvioida omaa laaja-alaiseen osaamiseen liittyvää opettamistaan suhteessa jokaiseen laaja-alaisen osaamisen osa-alueeseen, löytää omia kiinnostuksen kohteitaan, vahvuuksiaan ja kehittämistarpeitaan. Arviointityökalun avulla kouluyhteisöt voivat jakaa vastuuta laaja-alaisen taitojen opettamisesta tehokkaasti yhteisön kesken ja parantaa opettajien välisiä yhteistyötä ja yhteisopettamisen mahdollisuuksia. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet voivat toimia pohjana ja jaettuina tavoitteina kaikessa opetuksessa.

Yhteistyössä vanhempien, oppilaiden, opettajien ja koulujen kanssa voimme luoda mahdollisuudet laaja-alaisen osaamisen oppimiseen. Koulujen ja opettajien tueksi tarvitaan eri tahojen osallistumista ja yhteistä sitoutumista tavoitteisiin. Myös opettajien yhteistyö, koulujen johdon tuki ja toimintakulttuurin kehittäminen sekä oppilaiden kotien osallistuminen on välttämätöntä. Laaja-alaisen osaamisen mahdollistamiseksi koulun tulee tukea opettajien yhteistä suunnittelua. Tarkoituksena ei ole, että opettaja yksin osaa kaiken. Tarjoamalla mahdollisuuksia opettajien asiantuntijuuden kehittämiseen ja ylläpitämiseen opettajat voivat toimia oppilaan parhaaksi ja toteuttaa opetussuunnitelman tavoitteita.

Työmme tarkoituksena on saada asioita tapahtumaan käytännön tasolla kunnissa, kouluissa ja luokkahuoneissa!

Laaja-alainen osaaminen
on jaettu seitsemään
osaamiskokonaisuuteen:

L1

Ajattelu ja oppimaan oppiminen

L2

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

L3

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

L4

Monilukutaito

L5

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

L6

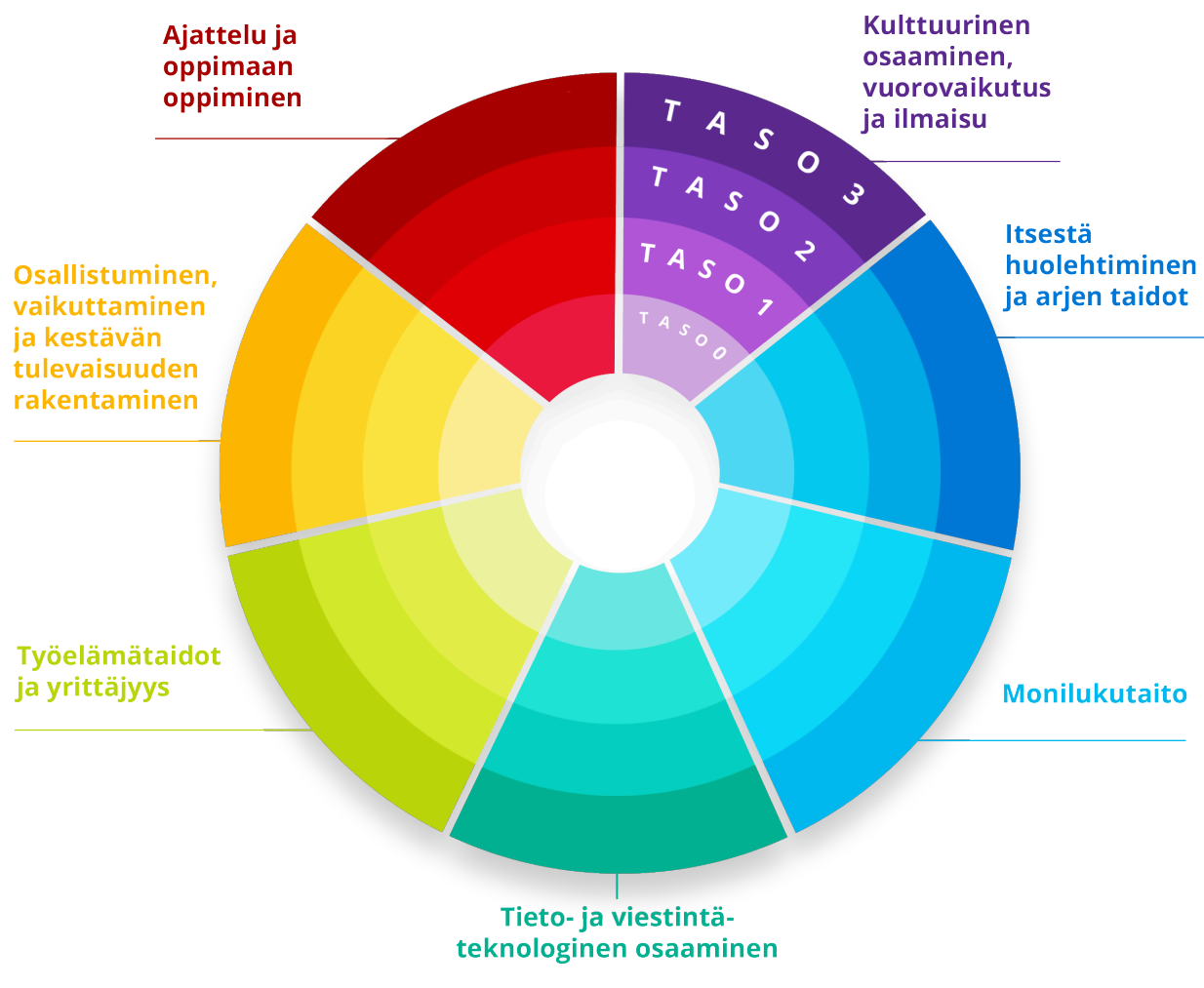
Työelämätaidot ja yrittäjyys

L7

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen

Laaja-alaisen osaamisen teemat ja taidot

Osaamiskokonaisuudet on jaettu taitoihin ja jokainen taito jaettu neljään eri taitotasoon. Laaja-alaisen osaamisen eri osaamisalueet ja niihin sisältyvät taidot ovat monin tavoin päällekkäisiä ja sisältävät useita yhtymäkohtia, eivätkä ne sulje toisiaan pois. Kun laaja-alaisen osaamisen opetusta suunnitellaan, tulee aina ottaa huomioon oppilaiden ikä- ja kehitystaso. Tarkoituksena on, että lopettaessaan peruskoulunsa oppilaat ovat saaneet mahdollisimman paljon oppimismahdollisuuksia kehittääkseen laaja-alaista osaamistaan. Opettaja voi viedä omaa osaamistaan ja oppilaiden toimintaa asteittain ensimmäiseltä taitotasolta (taitotaso 0) kohti viimeistä (taitotaso 3) jokaisessa laaja-alaisessa osaamisalueessa. Aluksi opettaja tunnistaa taidot tärkeiksi, kokeilee ja kertoo niistä. Seuraavalla tasolla taitojen oppimista voidaan esimerkiksi toteuttaa suunnitelmallisesti mutta enemmän opettajajohtoisesti. Viimeisellä tasolla oppilaat oppivat enemmän itsenäisesti ja heidän annetaan toteuttaa itseohjautuvasti.

Mitä tapahtuu taitotason kasvaessa?

- Oppilaan itseohjautuvuus, toimijuus ja aktiivisuus kasvaa
- Opettajan työn painopiste siirtyy opetuksesta kohti oppimisen ohjaamista (joka voi olla myös epäsuoraa)
- Oppimisympäristö laajenee
- Kognitiivinen toiminta syvenee: toistamisesta ja pintapuolisesta suuntautumisesta syväsuuntautuneeseen pitkäkestoiseen muistamiseen, kokonaisuuksien hahmottamiseen ja analysointiin
- Laaja-alaiselle osaamiselle asetetaan suunnitelmia ja tavoitteita
- Monipuolisuus ja tarkoituksenmukaisuus lisääntyvät käsi kädessä
- Yhteistoiminnallisuus kasvaa
- Monologisesta opettamisesta kohti yhteisöllistä tiedonluomista
- Ulkoisesta motivaatiosta sisäiseen motivaatioon
- Laaja-alaisen osaamisen kehittymistä arvioidaan järjestelmällisemmin

L1

Ajattelu ja oppimaan oppiminen

Ajattelun ja oppimaan oppimisen taidot luovat perustan elinikäiselle oppimiselle. Taitojen kehittäminen auttaa saavuttamaan ihmisenä kasvamisen kannalta tärkeitä tavoitteita kuten asioiden ja niiden välisten suhteiden ymmärtämistä, oman tavoitteellisen toimijuuden ja itsenäisyyden sekä itseohjautuvuuden kasvua. Ajattelun ja oppimaan oppimisen taitojen tukeminen edellyttää harjaantumista omaan oppimiseen vaikuttavien tekijöiden tuntemiseen ja ymmärtämiseen sekä vastuun ottamiseen omasta oppimisesta. Samalla on tärkeää tutkia ja arvioida omaan oppimiseen vaikuttavia kokemuksia ja tunteita. Ajattelu ja oppimaan oppiminen on yhteydessä kaikkiin muihin laaja-alaisen osaamisen alueisiin sekä oppimistilanteisiin läpi elämän.

TEEMA 1:

Tutkiva oppiminen

Taito 1:

Tutkivan työtavan hallinta

Tutkivan työtavan hallitsemiseen kuuluu taito etsiä, tuottaa, arvioida, muokata ja julkaista tietoa ja ideoita. Olennaista on, että oppilaat oppivat asettamaan tavoitteita, suunnittelemaan työtään ja arvioimaan edistymistään sekä itsenäisesti että yhdessä. Tutkivan työtavan hallinnassa on tärkeää, että oppilaat ottavat vastuuta omasta ja yhteisestä oppimisesta sekä oppivat tutkivan työtavan mukaisen prosessin.

TASO 0

Opettaja ei ohjaa oppilaita millään tavoin tutkivan työtavan mukaiseen työskentelyyn.

TASO 1

Oppilaat tutustuvat tutkivan työtavan prosessin eri vaiheisiin, kuten tiedonhakuun, tiedon tuottamiseen, arvioimiseen, muokkamiseen ja julkaisemiseen.

Opettaja ohjaa oppilaita tutkivaan työtapaan asettamalla ongelmia, joihin oppilaat etsivät vastauksia.

TASO 2

Oppilaita ohjataan itsenäiseen ongelman asetteluun ja etsimään vastauksia tutkivan työtavan mukaisesti. Oppilaat oppivat yhdessä opettajan ja muiden oppilaiden kanssa asettamaan tavoitteita, hankkimaan tietoa moninaisista lähteistä, suunnittelemaan työtapojaan, tuottamaan vastauksia asetettuihin kysymyksiin ja arvioimaan omaa edistymistään. Tehtyjä tuotoksia esitetään muille ja muokataan saadun palautteen avulla.

TASO 3

Oppilaat saavat itsenäisesti tutkia ympäröiviä todellisen maailman ilmiöitä ja määrittellä niihin liittyviä ongelmia.

Oppilaita ohjataan tutkivan työtavan mukaisiin pitkäkestoisiin oppimisprojekteihin, joissa he oppivat itsenäisesti määrittelemään tutkittavan ilmiön ja ongelman, asettamaan tavoitteita, tuottamaan tietoa moninaisista lähteistä ja erilaisilla menetelmillä, suunnittelemaan työtapojaan, tuottamaan vastauksia itse asetettuihin kysymyksiin, asettamaan jatkokysymyksiä, arvioimaan edistymistään ja muokkaamaan työtään oman ja muiden arvioinnin perusteella. Opettaja mahdollistaa oppiaineita yhdistävän tavan työskennellä ja ohjaa hyödyntämään myös oman ryhmän ulkopuolista apua (esim. ottamalla yhteyttä ilmiöön liittyviin asiantuntijoihin). Tehdyt tuotokset pyritään julkaisemaan oman luokan tai koulun ulkopuolella.

Taito 2:

Kriittinen ajattelu

Tiedon moninaisuuden ymmärtäminen, kriittisen ajattelun taidot ja terve kyseenalaistaminen ovat tärkeitä tiedon tulkitsemiseen ja ymmärtämiseen liittyviä taitoja. Tieto voi rakentua monin erilaisin tavoin, monista erilaisista lähteistä ja perustua muun muassa omaan kokemukseen, auktoriteettiin tai päättelyyn. Yleensä reaali maailman ilmiöt eivät ole mustavalkoisia, vaan niihin liittyy monia erilaisia näkökantoja ja ristiriitoja, joten kouluyhteisön tulee auttaa oppilaita tulkitsemaan myös epäselvää ja ristiriitaista tietoa, jonka eri näkökulmia voidaan analyttisesti arvioida. Tiedon luotettavuuden arviointitaidot ovat välttämättömiä.

TASO 0

Opettaja ei ohjaa oppilaita tarkastelemaan erilaisia tiedon rakentumisen ja tietämisen tapoja eikä opeta tiedon luotettavuuden arviointiin liittyviä taitoja.

TASO 1

Opettaja ohjaa oppilaita kuuntelemaan muiden näkökulmia ja kunnioittamaan erilaisia mielipiteitä. Opettajan johdolla käsitellään erilaisia tiedon rakentumisen ja tietämisen tapoja, kuten tiedon, argumentin ja mielipiteen eroa.

TASO 2

Oppilaat tutkivat, kuinka tieto voi rakentua eri tavoin ja kuinka erilaisesti rakentuneet näkökulmat ja ajatukset ovat syntyneet ja eroavat toisistaan. Oppilaita kannustetaan erilaisiin kyseenalaistamiseen ja tiedon tarkastelun tapoihin, muodostamaan tietoon perustuvia argumentteja sekä tulkitsemaan epäselvää ja ristiriitaista tietoa. Myös tiedon luotettavuuden arviointia harjoitellaan.

TASO 3

Oppilaat oppivat itsenäisesti rakentamaan argumentteja, syventämään argumentaatiotaitojaan ja tarkastelemaan todellisia yhteiskunnallisia ilmiöitä kriittisen ajattelun näkökulmasta. Oppilaat pääsevät analysoimaan erilaisia lähteitä ja arvioimaan tietoa useammasta näkökulmasta. Tiedon luotettavuuden arviointitaitoja syvennetään ja opetellaan erilaisia menetelmiä tiedon luotettavuuden tarkasteluun.

Vinkki

Millainen tietokäsitys vallitsee juuri sinun opettamassasi oppiaineessa ja miten se eroaa muista oppiaineista?

Taito 3:

Luova ja oivaltava ajattelu

Luova ajattelu edellyttää aikaa ja tilaa ihmettelulle, keksimiselle ja uuden oivaltamiselle. Uusiin näkökulmiin ja asioihin tutustuminen ennakkoluulottomasti ja erilaisten näkökulmien yhdistely auttaa ylittämään ajattelun rajat. Pelillisuus ja leikkisyys voivat myös helpottaa uuden keksimisessä ja kuvittelukyvyyn harjoittamisessa. Tärkeää on ymmärtää, ettei luovuudessa ole kysymys mystisestä synnynnäisestä taidosta, jonka yksilö joko taitaa tai ei, vaan luovaa ajattelua voidaan opetella.

Luovuus edellyttää osaamista, tietoja ja taitoja, rikastavaa vuorovaikutusta ja sosiaalista tukea sekä luovuuteen liittyvien tunnetekijöiden ymmärtämistä. Luovan toiminnan syntymistä voidaan auttaa kokeilemalla luovan prosessin eri vaiheita ja siihen liittyviä toimintatapoja. Jos luovaa prosessia ei tunne, on sitä vaikea synnyttää. Tärkeää ei ole luovan toiminnan tulos vaan enemmänkin luovan prosessin läpikäyminen.

Luovaa prosessia voidaan jakaa eri vaiheisiin, kuten valmistelu, kypsyttely, oivallus sekä loppukehittäminen ja julkistaminen. Prosessi ei ole lineaarinen ja tyypillistä on, että prosessin eri vaiheissa palataan alkuun tai hypitään vaiheesta toiseen. Luova prosessi vaatii sinnikkyyttä ja kehittyminen tapahtuu yleensä pienin askelin. Todellinen rajoja rikkova ja innovatiivinen ajattelu vaatii osaamisen ja tietojen kartuttamista sekä kannustavia ihmisiä ympärille.

TASO 0

Opettaja ei mahdollista oppimistilanteita, joissa oppilaiden mielikuvitukselle ja kekseliäisyydelle annetaan tilaa ja aikaa.

TASO 1

Opettaja antaa oppimistilanteissa aikaa ja tilaa oppilaiden ihmettelulle, mielikuvitukselle ja kekseliäisyydelle sekä tarjoaa onnistumisen kokemuksia luovassa ajattelussa. Oppilaita rohkaistaan yhdistämään erilaisia näkökantoja, käyttämään kuvittelukykyään ja tuomaan esiin uusia ideoita.

TASO 2

Oppilaat toteuttavat opettajan johdolla oppimistehtäviä, joiden avulla he voivat tutustua luovan prosessin eri vaiheisiin ja kokeilla millaisia toimintatapoja ne sisältävät. Oppilaat oppivat rakentamaan luovuutta edistävää vuorovaikutusta ja ilmapiiriä, mikä tarkoittaa mm. toisten ideoiden kunnioittamista. Opettajan arviointi liittyy luovaan prosessiin eikä lopputulokseen.

TASO 3

Oppilaita ohjataan itsenäisiin, vuorovaikutuksellisiin ja pitkäkestoihin luoviin prosesseihin, joiden eri vaiheita he oppivat tuntemaan ja käsittelemään. Oppilaat oppivat hallitsemaan luovaan prosessiin liittyviä tunteita sekä soveltamaan erilaisia menetelmiä ja välineitä, jotka auttavat luovan prosessin hallinnassa. Oppilaat rakentavat itsenäisesti rohkaisevan ja luovuutta ylläpitävän keskustelukulttuurin, jossa jokainen voi vapaasti ilmaista ajatuksiaan. Oppilaat oppivat myös arvioimaan omaa ja toistensa luovaa prosessia.

Vinkki

Luova ajattelu ei liity vain taideaineisiin vaan sitä voidaan harjoittaa kaikkien oppiaineiden yhteydessä! Mieti, kuinka voit synnyttää luovaa ajattelua eri tavoin oppimistilanteissa esimerkiksi uusia oppimistapoja rohkeasti kokeilemalla, oppimisympäristöä muuttamalla tai teknologiaa hyödyntämällä.

TEEMA 2:

Minä oppijana

Taito 1:

Vastuu omasta oppimisesta

Oppilas on aktiivinen toimija, jolla on suurin rooli omassa oppimisessaan. Oppilaan tiedollisen toimijuuden edellytyksiä voidaan vahvistaa ohjaamalla häntä olemaan osallinen omassa oppimisessaan. Itseluottamus ja oman oppimisen hallinta kasvavat, kun oppilas saa kokemuksia omasta osallisuudestaan. Minäkuva ja luottamus omiin taitoihin vaikuttavat opiskelumenestymiseen, kuten muun muassa siihen, kuinka oppilaat suhtautuvat uusiin haasteisiin ja kuinka haastavia tavoitteita he asettavat.

TASO 0

Opettaja ei anna oppilaiden ottaa minkäänlaista vastuuta oppimisestaan eikä anna tilaa oppilaiden havainnoille ja kysymyksille.

TASO 1

Opettaja kannustaa oppilaita kysymään ja ilmaisemaan ajatuksiinsa sekä antaa valinnanvapauksia opiskeluun liittyen. Opettaja nostaa esiin oppilaiden omia havaintoja, kokemuksia ja kysymyksiä. Oppilaat saavat ottaa hieman vastuuta omaan oppimiseensa liittyvistä perusasioista, mutta opettaja tarjoaa tarkan rakenteen opiskelulle.

TASO 2

Opettaja ohjaa oppilaita käyttämään tietoa itsenäisesti, ideoimaan ja toimimaan oma-aloitteisesti. Oppilaat saavat ottaa selkeästi vastuuta omasta oppimisestaan, esim. valitsemalla oppisisältöjä ja työtapoja. Opettajan johdolla oppilaat hahmottavat tavoitteita omalle opiskelulle ja pohtivat kuinka ne voidaan saavuttaa. Oppilaita ohjataan kartoittamaan omia tietojaan ja taitojaan ja miettimään, mitä heidän tulisi oppia.

TASO 3

Oppilaat saavat omatoimisesti suunnitella ja toteuttaa pitkäkestoisia projekteja sekä itsenäisesti että ryhmässä. Oppilaat asettavat tavoitteita, valitsevat työtavat sekä oppisällöt ja arvioivat omaa sekä muiden toimintaa ja edistymistä. Oppilaat oppivat itsenäisesti arvioimaan omat senhetkiset tietonsa ja taitonsa sekä suunnittelemaan palautteen avulla tulevaa oppimistaan.

Vinkki

Viikoittainen ajattelu ja oppimaan oppiminen -tunti. Oppilaiden kanssa keskustellaan oppimiseen liittyvistä asioista kuten tunteista, älykkyydestä, lahjakkuudesta, flowsta yms., ja kuinka erilaiset asiat ja ilmiöt voivat vaikuttaa oppimiseen. Kun opettaja sanallistaa oppimiseen liittyviä käsitteitä, on oppilaiden helpompi käsitellä oppimiseen liittyviä ilmiöitä.

Taito 2:

Omien vahvuuksien ja opiskelustrategioiden löytäminen

Omien vahvuuksien, tapojen ja opiskelustrategioiden tunnistaminen auttaa ajattelun ja oppimaan oppimisen taitojen kehittämisessä. Kun oppilas hahmottaa omia tapojaan oppijana, voi hän tietoisesti kehittää toimintaansa. Oppisisältöjen lisäksi tulee hahmottaa oppimisprosessia. Oppimisprosessin näkyväksi tuominen auttaa oppilaita ymmärtämään, millaisia erilaisia asioita oppimiseen liittyy ja kuinka oppimiseen voi vaikuttaa.

On kuitenkin oltava varovainen puhuttaessa erilaisista oppimistyyleistä, sillä vaikka meillä saattaa olla erilaisia taipumuksia käsitellä tietoa, tutkimukset eivät tue ajatusta, että meillä jokaisella olisi jokin oma ennalta määräytynyt oppimistapa tai -tyyli. Olemme paljon monipuolisempia oppijoita kuin usein ajatellaan ja pystymme tarvittaessa opettelemaan uusia toimintatapoja ja sopeuttamaan toimintaamme erilaisten tehtävien mukaisesti.

TASO 0

Opettaja ei ohjaa oppilaita tarkastelemaan heidän tapojaan oppia tai tutustuta oppilaita erilaisiin opiskelustrategioihin. Opetus liittyy pelkästään oppiainesisältöihin.

TASO 1

Opettaja kertoo erilaisista tavoista oppia ja kiinnittää huomiota oppilaiden erilaisiin opiskelustrategioihin. Opettajan johdolla käydään läpi ja kokeillaan erilaisia opiskelustrategioita.

TASO 2

Oppilaita ohjataan löytämään heidän omia vahvuuksiaan oppijoina ja opettelemaan käyttämään erilaisia opiskelustrategioita. Heikkoja opiskelustrategioita ja tapoja pyritään arvioimaan omia opiskelustrategioitaan ja tapojaan.

TASO 3

Oppilaille mahdollistetaan monipuolisia oppimistilanteita, joissa he voivat järjestelmällisesti käyttää erilaisia opiskelustrategioita. Tärkeää on oppia, kuinka erilaisia strategioita voidaan soveltaa erilaisten tilanteiden ja tehtävien mukaisesti. Oppilaat oppivat myös arvioimaan itsenäisesti omia ja toistensa strategioita ja vahvuuksia, kuinka niitä voidaan kehittää ja kuinka erilaiset tavat voisivat toimia yhdessä tehokkaasti.

Vinkki

Erilaiset opiskelumenetelmät ja -strategiat voivat sopia eri tavoin eri oppiaineisiin ja oppimistilanteisiin. Mieti millaiset menetelmät sopivat esimerkiksi omaan oppiaineeseesi, voisitteko kokeilla erilaisia tapoja ja millä tavoin erilaisten oppimistilanteiden oppimisprosessit eroavat toisistaan.

Vinkki

Oppimiseen liittyvät niin sanotut "havaintokanavateoriat", joiden mukaan ihmisiä voidaan jakaa eri kategorioihin sen mukaan, opimmeko parhaiten katsomalla, kuulemalla vai tuntemalla, ovat havaittu myyteiksi. Ihmisten välillä on eroja, mutta tärkeimmät erot liittyvät esimerkiksi tiedollisiin valmiuksiin, temperamenttiin ja motivaatioon eivätkä oppimistyyliin. Paljon hyödyllisempää on edes yhden hyvän oppimisstrategian hallitseminen kuin kategorisointi tiettyyn oppimistyyliin. On myös hyödyllisempää pohtia mikä meitä kaikkia oppijoita yhdistää pikemminkin kuin kuinka eroamme toisistamme. Erilaisia opiskelustrategioita ja tekniikoita kannattaa kuitenkin opetella ja soveltaa pohtien, mikä olisi sopiva mihinkin tilanteeseen. Tehokasta oppimista on joustavuus ja taito sopeuttaa strategioita käsillä olevan tehtävän mukaisesti.

Taito 3:

Oman opintopolun rakentaminen

Opiskeluun liittyvien tavoitteiden ja valintojen pohtiminen auttaa oman opintopolun rakentamisessa. Oppilaita ohjataan ottamaan selvää erilaisista mahdollisuuksista ja autetaan heitä tekemään sekä pitkän että lyhyen tähtäimen valintoja omien kiinnostuksen kohteidensa mukaisesti. Omien valintojen ja mahdollisuuksien pohdinnassa painotetaan ennakkoluulottomuutta ja kannustetaan kyseenalaistamaan koulutukseen ja ammatteihin liittyviä ennakkokäsityksiä (esim. sukupuolistereotypiat). Tavoitteena on, että oppilaat oppivat, kuinka voivat itsenäisesti vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa.

TASO 0

Opettaja ei käy läpi oppilaiden kanssa erilaisia opintoihin tai tulevaisuuteen liittyviä mahdollisuuksia.

TASO 1

Opettaja kertoo oppilaille erilaisista opiskeluun liittyvistä valinnoista ja mahdollisuuksista. Valintoja ja mahdollisuuksia tarkastellaan aina ennakkoluulottomasti. Lisäksi oppilaita autetaan nimeämään joitakin ammatteja, joissa omia vahvuuksia ja kiinnostuksen kohteita voi hyödyntää.

TASO 2

Oppilaita ohjataan pohtimaan omia kiinnostuksen kohteitaan ja vahvuuksiaan liittyen erilaisiin opiskelumahdollisuuksiin sekä asettamaan niiden mukaisia opiskelutavoitteita. Opettaja tuo oppilaiden kiinnostuksen kohteita ja opiskeluun liittyviä tavoitteita osaksi oppimistehtäviä, joiden avulla oppilaita autetaan oivaltamaan koulussa ja vapaa-ajalla hankitun osaamisen merkitys tulevan työuran kannalta.

TASO 3

Oppilaat tutkivat erilaisia opintopolkuja ja opiskeluun liittyviä mahdollisuuksia sekä refleктоivat omia kiinnostuksen kohteitaan, vahvuuksiaan ja kehittämistarpeitaan. Oppilaita ohjataan luomaan henkilökohtaisia tulevaisuudenpolkuja, asettamaan omien polkujen mukaisia lyhyt- ja pitkäkestoisia tavoitteita ja arvioimaan säännöllisesti tavoitteiden saavuttamista. Oppilaat oppivat kyseenalaistamaan koulutukseen ja ammatteihin liittyviä ennakkokäsityksiä. Tärkeintä on oppia, kuinka omaan tulevaisuuteen voidaan oma-toimisesti vaikuttaa.

Vinkki

Pohdi oppilaiden kanssa yhdessä, millaisia erilaisia oppiaineiden yhdistelmiä tarvitaan erilaisissa ammateissa, ja yrittäkää keksiä uusia oppiaineita, jotka olisivat kuin tehtyjä tietyn ammatin oppimiseen.

TEEMA 3:

Oppiva yhteisö

Taito 1:

Yhteistyötaidot

Yhteistyötaitojen tavoitteena on, että oppilaat oppivat kuuntelemaan aktiivisesti toisiaan ja kohtaamaan toisensa kunnioittavasti niin, että kaikki kokevat kuuluvansa ryhmään. Opettajalla on tässä tärkeä rooli vuorovaikutustaitojen oppimisen mahdollistajana ja esimerkkinä kommunikoinnissa oppilaiden kanssa. Opettaja myös rakentaa vuorovaikutuksen kulttuuria luokkaan ja kouluun sekä laajennettuihin oppimisympäristöihin. Oppilaita on tärkeä ohjata työskentelemään ja kehittämään ideoita yhdessä, jolloin myös heidän omat ajattelutaitonsa kehittyvät.

TASO 0

Opettaja ei luo oppimistilanteita, joissa oppilaat voisivat harjoitella yhteistyötaitoja. Oppilaat työskentelevät suurimmaksi osaksi yksin tai eivät tietoisesti kehitä yhteistyötaitojaan.

TASO 1

Opettaja suunnittelee oppimistilanteita, joiden avulla oppilaat voivat harjoitella yhdessä tekemisen taitoja, kuten toisten kuuntelemista, kunnioittavaa dialogia sekä avunpyytämistä ja antamista.

TASO 2

Oppilaita ohjataan itsenäisesti rakentamaan yhteistyön ilmapiiriin, jossa korostuu vuorovaikutuksellinen ja kunnioittava vertaistyöskentely oppilaiden kesken. Oppilaat oppivat ryhmäytymiseen liittyviä taitoja ja hyödyntämään ryhmän yhteistyötä oman ajattelun kehittämiseen.

TASO 3

Oppilaat oppivat ryhmäytymään itsenäisesti erilaisiin ja erikokoisiin ryhmiin ja syventämään jo opittuja yhteistyötaitoja erilaisissa ryhmissä. Oppilaat saavat kokemuksia yhteistyöstä myös koulun ulkopuolisten tahojen ja ryhmien kanssa. Tärkeää on myös, että oppilaat oppivat, kuinka erilaisissa ryhmissä tuotettua tietoa ja ajattelua voidaan hyödyntää oman oppimisen ja ajattelun kehittämisessä.

Taito 2:

Yhteisöllinen oppiminen ja tiedonrakentelu

Monipuolinen oppimiseen ja uuden tiedon tuottamiseen tähtäävä vuorovaikutus voi synnyttää jotain, joka on suurempaa kuin vain osiensa summa. Pystymme ylittämään omat yksilölliset rajamme ja taitomme oppimalla työskentelemään aidosti yhdessä. Oppilaat voivat oppia yhdessä tekemisen merkityksen ottamalla jaetusti vastuuta yhteisistä tavoitteista ja ponnistelemalla tavoitteiden saavuttamiseksi toisiaan tukien.

TASO 0

Opettaja ei mahdollista yhteisöllistä oppimista ja tiedonrakentelua, vaan opetus on hyvin opettajajohtoista ja oppilaat toimivat yksin. Vaikka oppilaat toimisivat ryhmissä, he eivät opettele yhteisten tavoitteiden määrittämistä

TASO 1

Opettajan johdolla oppilaat kokeilevat yhteisten tavoitteiden määrittämistä ja millaisia vastuita sekä rooleja ryhmässä tulee olla, jotta yhteiset tavoitteet voidaan saavuttaa. Opettaja ohjaa oppilaita keskustelemaan, miten he ymmärtävät asiat ryhmän kesken ja miten asioista voidaan yhdessä sopia.

TASO 2

Opettaja auttaa oppilaita luomaan rakentavan ja aidon yhteistyön ilmapiirin, jonka avulla oppilaat voivat ratkaista ristiriitoja ja tehdä kompromisseja joidenkin yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Oppilaat oppivat yhdessä rakentamaan ja yhdistelemään tietoa ja samalla kehittämään omaa tietämystään yhteisen tekemisen kautta.

TASO 3

Oppilaat oppivat itsenäisesti muodostamaan yhteisvastuullisia ryhmiä, joiden tarkoituksena on saavuttaa yhteisiä tavoitteita ja luoda uutta yhdessä. Ryhmissä jokaisella on oma rooli ja vastuu, jotka kaikki tietävät. Oppilaat harjoittelevat erilaisia toimintatapoja yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi sekä arvioimaan yhteisiä toimintatapoja ja tavoitteiden saavuttamista. Oma ja koko ryhmän osaaminen kehittyy jatkuvasti ryhmän työskennellessä tavoitteiden saavuttamiseksi.

L2

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Kulttuurisesti kestävä elämäntapa ja monimuotoisessa ympäristössä toimiminen edellyttävät kulttuurien tuntemusta, hyviä tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä kykyä ilmaista itseään. Oppilaita on tärkeä kannustaa tutustumaan omiin juuriinsa ja rakentamaan kulttuuri-identiteettiään sekä kohtaamaan toisia kulttuureita monimuotoisuutta arvostaen. Tavoitteena on ymmärrys siitä, että kulttuuri on monimuotoinen ja laaja, se on sekä yhteinen että oma. Jotta oppilaat ymmärtäisivät omia juuriaan ja kulttuuri-identiteettiään, erilaisuuksia ja yhteneväisyyksiä on tarpeen tarkastella. Oppilaille tarjotaan mahdollisuuksia kokea kulttuuria (tieteet, elämänskatsomukset, taiteet) sen eri muodoissa, ja ohjataan osallistumaan sekä vaikuttamaan kulttuuriin. Koulussa voidaan apuna käyttää leikkejä, draamaa ja teatteria. Oppimisympäristöjä pyritään laajentamaan vierailemalla erilaisissa kulttuurikohteissa sekä kohtaamalla taiteen ja kulttuurin asiantuntijoita ja taiteilijoita. Tärkeää on, että oppilaat osaavat kohdata toiset ihmiset kunnioittavasti ja ympäristöön ja kulttuuriin mukautuen, sekä rohkaista oppilaita osallistumaan kulttuuriin vähäisilläkin taidoilla, jotta ne kehittyisivät.

TEEMA 1:

Kulttuurin kohtaaminen

Taito 1:

Kulttuurisen identiteetin rakentaminen

Kulttuurisen identiteetin rakentaminen pitää sisällään eri kulttuureihin tutustumista. Tähän sisältyy tutustuminen omiin juuriin, perheen taustaan ja kulttuuriin, elämäkatsomuksiin sekä ajatukseen maailmankansalaisuudesta. Oma identiteettiään voi rakentaa erilaisten kulttuurien kautta. Tärkeää on oman ja yhteisen kulttuurin sekä kulttuuristen valintoja pohtiminen. Oppilaita tulee rohkaista suhtautumaan omaan sekä muiden kulttuureihin positiivisena voimavarana ja rikkautena.

TASO 0

Opettaja ei tarjoa oppimistilanteita, joissa oppilaat voisivat tutustua omaan kulttuuriseen identiteettiin tai muihin kulttuureihin.

TASO 1

Oppilaat tutustuvat opettajan johdolla erilaisiin kulttuureihin ja omiin kulttuurisiin juuriinsa.

TASO 2

Oppilaita ohjataan tarkastelemaan heidän omia juuriaan ja kulttuuriaan suhteessa muihin kulttuureihin. Oppilaat oppivat näkemään kulttuurien yhteisiä ja erottavia piirteitä maailmanlaajuisesti ja lähiympäristössä.

TASO 3

Oppilaat oppivat monipuolisissa oppimistilanteissa avoimesti kohtaamaan muita kulttuureita, ymmärtämään niiden edustajia ja toisaalta myös itseään osana omaa kulttuuria. Oppilaita kannustetaan tarkastelemaan omaa kulttuuri-identiteettiään, vahvistamaan sitä sekä miettimään, millaiseen kulttuuriin he haluavat kuulua.

Vinkki

Roolipelit, joissa oppilaat voivat ottaa erilaisia kulttuurisia rooleja, voivat auttaa oppilaita ymmärtämään erilaisia kulttuuri-identiteettejä, tutkimaan omaa identiteettiään ja samaistumaan toisten ihmisten asemaan. Tällaisten pelien jälkeen on tärkeää yhdessä purkaa tilannetta oppilaiden kanssa ja keskustella sen herättämistä tunteista.

Taito 2:

Kulttuurin kokeminen ja tulkitseminen

Tutustumalla eri taidemuotoihin ja perinteisiin voidaan tukea oppilaiden kokemuksia kulttuurista. Oppilaita kannustetaan löytämään sellaisia kulttuurin muotoja, jotka voivat tarjota heille ilmaisukanavia ja tuoda uudenlaista sisältöä elämään. Taide ja kulttuuri voivat antaa mahdollisuuksia omien tunteiden tunnistamiseen ja ilmaisemiseen sekä identiteetin rakentamiseen.

Oppilaita ohjataan myös tulkitsemaan kulttuuria ja kulttuureita erilaisten kontekstien kautta. Oppilaille tulee tarjota myös tilaisuuksia tunnistaa erilaisia kulttuurisia tuotteita ja tapoja sekä tarkastella erilaisia kulttuureja ja käytäntöjä monipuolisesti eri näkökulmista.

TASO 0

Opettaja ei tarjoa mahdollisuuksia kulttuurin merkityksen pohtimiseen tai erilaisten kulttuurimuotojen kokemiseen.

TASO 1

Opettaja suunnittelee oppimistilanteita, joissa oppilaat voivat pohtia, mitä kulttuuri ja taide ovat, tutustua erilaisiin kulttuurimuotoihin ja tulkita kulttuuria erilaisten kokemusten valossa.

TASO 2

Oppilaita ohjataan erilaisten kulttuuri- ja taidemuotojen pariin ja tulkitsemaan niitä yhdessä. Oppilaat myös pohtivat kulttuurin ja taiteen merkitystä oman hyvinvoinnin edistäjänä.

TASO 3

Oppilaat saavat monipuolisia kulttuurikokemuksia sekä koulussa että sen ulkopuolella. Oppilaita ohjataan löytämään heille mielekkäitä, hyvinvointia edistäviä kulttuurimuotoja sekä itsenäisesti arvioimaan, vertailemaan ja tulkitsemaan erilaisia kulttuurisia konteksteja monipuolisesti sekä perustelemaan tulkintojaan.

TEEMA 2:

Tunnetaidot

Taito 1:

Itsetuntemus ja tunteidot

Oppilaita ohjataan tunnistamaan ja nimeämään erilaisia tunteita, jotta he pystyvät hallitsemaan omia tunteitaan, säätelmään omaa toimintaansa, ja ymmärtämään paremmin itseään sekä toisiaan. Myös oppilaan minäpystyvyyttä tuetaan ja häntä kannustetaan, jotta hänelle kehittyisi positiivinen itseluottamus ja jotta hän saisi onnistumisen kokemuksia. Palautetta annetaan rakentavasti niin, ettei keskitytä virheisiin tai ongelmiin, vaan kannustetaan vahvistamaan jo olemassa olevia taitoja sekä tarjotaan välineitä uusien taitojen kehittämiseksi.

Myös tunneskaalan eri ääripäitä käsitellään yhdessä ja niiden ilmaisemista harjoitellaan erilaisilla tavoilla. On tärkeää, että keskitytään sekä positiivisten että negatiivisten tunteiden ja ajatusten käsittelemiseen ja ilmaisemiseen tukemiseen. Lisäksi oppilaita ohjataan toimimaan tavoitteiden mukaisesti sekä säätelmään tunteitaan ja toimintaansa pitkäjänteisesti.

TASO 0

Opettaja ei mahdollista oppimistilanteita, joissa oppilaat voivat harjoitella tunnetaitojaan.

TASO 1

Opettaja ohjaa oppilaita tunnetaitojen oppimiseen suunnittelemalla oppimistehtäviä, joissa oppilaat oppivat nimeämään ja tunnistamaan tunteita ja käsittelemään niitä.

TASO 2

Oppilaat harjoittelevat erottamaan tunteiden, toiminnan ja persoonan välisiä eroja, sekä opettelevat henkilökohtaisia tunnetaitoja monipuolisten oppimistilanteiden avulla. Opettaja ohjaa oppilaita tunnistamaan toistensa tunteita, osoittamaan empatiaa sopivalla tavalla ja kehittämään kykyä asettua toisen asemaan.

TASO 3

Oppilaat oppivat itsenäisesti keskustelemaan ja käsittelemään tunteitaan monipuolisesti ja avoimesti. Oppilaita kannustetaan omatoimiseen tunteiden käsittelyyn toistensa kesken. Opettaja antaa palautetta ja ohjaa myös yhteiseen rakentavan palautteen antamiseen, jossa oppilaiden tunteita ja niiden konkreettisia seurauksia käsitellään. Oppilaiden empatiataitoja ja toisen asemaan asettumisen kykyjä syvennetään.

Vinkki

Tunnehetki! Etsi oppilaiden kanssa hetkiä, jolloin voitte käydä läpi avoimesti tunteitanne, opetella puhumaan niistä yhdessä ja ilmaisemaan miltä tuntuu. Kun kaikki ovat saaneet kertoa, omista tunteistaan vuorollaan, voidaan sen jälkeen niistä alkaa keskustella rakentavasti yhdessä. Tunnehetket voivat liittyä tiettyihin teemoihin koulussa tai toimia konfliktin purkamisen apuvälineenä. Tavoitteena on, että oppilaat oppisivat myös itsenäisesti käyttämään tällä tavalla opittuja taitoja ja esimerkiksi ratkaista itsenäisesti ristiriitatilanteita ilman opettajan apua.

TEEMA 3:

Kulttuuriin osallistuminen

Taito 1:

Esiintyminen

Oppilaille on tärkeää antaa mahdollisuuksia harjoitella itsensä ilmaisemista erilaisten esiintymistilanteiden kautta ja kehittää näitä taitoja. Esiintyminen voi olla niin puhetta, liikettä, kirjoitettua tekstiä kuin fyysinen tai digitaalinen tuotos.

TASO 0

Opettaja ei mahdollista oppimistilanteita, joissa oppilaat voivat harjoitella esiintymistä ja itsensä ilmaisua.

TASO 1

Opettaja suunnittelee oppimistilanteita, joissa oppilaat voivat harjoitella erilaisia esiintymistilanteita. Esiintymiseen liittyvistä tunteista keskustellaan yhdessä.

TASO 2

Opettaja ohjaa ja rohkaisee oppilaita ilmaisemaan itseään erilaisilla tavoin, niin puheen kuin esimerkiksi digitaalisen tuotoksen avulla. Oppilaat oppivat erilaisia esiintymiseen liittyviä toimintatapoja, kuten äänenkäyttöä, non-verbaalista viestintää sekä ottamaan huomioon kohdeyleisön esiintymistä suunnitellessa.

TASO 3

Oppilaat voivat harjoitella monipuolisesti ja eri tavoin esiintymistä ja itsensä ilmaisua. Oppimistilanteet rakennetaan niin, että oppilaat oppivat arvioimaan ja kehittämään esiintymistään sekä yksin että yhdessä. Myös erilaisia esiintymistapoja tarkastellaan ja niiden tarkoitusta pohditaan. Esiintymiseen ja itseilmaisuuun liittyviä toimintatapoja kehitetään ja tunteiden käsittelyn taitoja syvennetään.

Vinkki

Esiintymistä voi harjoitella oikeastaan jokaisen tuotoksen tai tehtävän yhteydessä. Voi olla erityisen opettavaista, jos oppilaat saavat harjoitella itsensä ilmaisua ja esiintymistä sellaisten tuotosten avulla, joita ei yleensä käytetä esiintymiseen, kuten matematiikan tehtävien esittäminen performanssin tai videon avulla.

Taito 2:

Kulttuuriset kanavat ja kulttuurinen vaikuttaminen

Kulttuuriin osallistuminen edellyttää erilaisten kanavien käyttöä. Kulttuurisella kanavalla tarkoitetaan erilaisia tapoja, joiden kautta kulttuuriset viestit esitetään, eli esimerkiksi taide, kirjallisuus, pukeutuminen ja musiikki. Kulttuuria voi toisintaa, muokata ja tuottaa niin taiteen kautta kuin tiedollisesti tai sosiaalisesti. Oppilaita on tärkeä kannustaa monipuoliseen osallistumiseen ja kanavien luovaan yhdistelyyn sekä taitavaan kielen käyttöön. Oppilaille pitää myös tarjota välineitä kulttuuriin vaikuttamiseen erilaisten kanavien kautta. Kulttuuriin osallistuminen nähdään itseensä ja muihin vaikuttamisena ja osana identiteetin muokkaamista.

TASO 0

Opettaja ei suunnittele oppimistilanteita, joissa oppilaat voivat harjoitella kulttuuriin vaikuttamista.

TASO 1

Opettaja tutustuttaa oppilaita erilaisiin kulttuurikanaviin ja ymmärtämään niiden laajan skaalan. Oppilaita ohjataan myös tutustumaan erilaisiin tapoihin, joilla kulttuuriin voidaan vaikuttaa.

TASO 2

Opettaja suunnittelee monipuolisia oppimistilanteita, joissa oppilaat voivat harjoitella erilaisia kulttuuriin osallistumisen ja vaikuttamisen keinoja säännöllisesti. Oppilaat oppivat omatoimisesti etsimään heille mieluisia tapoja osallistua ja vaikuttaa kulttuuriin.

TASO 3

Oppilaille tarjotaan monipuolisia välineitä kulttuuriin vaikuttamiseen ja osallistumiseen. Oppilaat saavat itse päättää, millaisia erilaisia kulttuuriin vaikuttamisen ja siihen osallistumisen tapoja haluavat harjoitella ja kehittävät niitä monipuolisissa oppimistilanteissa.

Oppimisympäristöä laajennetaan koulun ulkopuolelle, esim. erilaisiin kulttuuritapahtumiin, tarkoituksena olla osallisena ja vaikuttaa reaali-ilman kulttuuri-ilmiöihin.

L3

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Tavoitteena on, että peruskoulun jälkeen oppilailla on valmiudet toimia itsenäisemmin arjen käytännön asioissa. Koulun tehtävä on tukea moninaisten taitojen kehittymistä, jotka mahdollistavat itsenäisen ja kestävä elämäntavan. Tavoitteena on, että omaa ja muiden hyvinvointia edistetään arjessa kestävillä ja turvallisilla valinnoilla ja ymmärretään omien tekojen ja valintojen laajemmat vaikutukset ympäröiviin ihmisiin. Koska nyky-yhteiskunnassa median ja teknologian rooli arjessa on yhä suurempi, teknologian käytön säätely sekä kuluttajatietoisuus nousevat yhä tärkeämmiksi taidoiksi. On tärkeää, että jo kouluikäisenä opitaan hahmottamaan arjen aikatauluja ja niitä kokonaisuuksia, joista oma arki muodostuu. Myös oman talouden hallintataidot luovat pohjan oppilaan itsenäiselle toiminnalle tulevaisuudessa. Turvallinen liikkuminen, yhteisten liikennesääntöjen ymmärtäminen ja noudattaminen sekä turvallisuuteen yleisesti vaikuttavat tekijät ovat tärkeitä teemoja, joita koulussakin tulee käsitellä.

TEEMA 1:

Arjenhallintataidot

Taito 1:

Ajanhallinta

Koulu on tärkeä paikka harjoitella ajanhallintataitoja. Yhteisen harjoittelun myötä oppilaat oppivat säätelemään yhä itsenäisemmin arkisia toimintojaan (mm. ajanhallinta, toiminnan kesto). Ajanhallintataitoja tulee harjoitella myös käytännössä erilaiset apuvälineet (esim. lukujärjestys, sähköinen kalenteri) huomioiden. Näiden taitojen kehittymistä tulee arvioida yhdessä oppilaiden kanssa. Tavoitteena on, että oppilaan ajanhallintataidot kehittyvät peruskoulun myötä yhä itsenäisemmäksi ja ulkopuolisen ohjauksen tarve vähenee. Ajanhallintataidot ovat laajempia kuin vain kellon osaaminen, ne ovat ennakoivia, suunnitelmallisuutta sekä mukautumista uusiin tilanteisiin.

TASO 0

Opettaja ei tuo opetuksessa esiin ajanhallintataitojen merkitystä eikä mahdollista oppilaiden harjoittelevan ajanhallintaa.

TASO 1

Opettaja ohjaa oppilaitaan pitämään kiinni sovituista aikatauluista koulussa. Ajanhallinta liitetään konkreettisiin arjen ilmiöihin kuten siihen, millainen aika jonkin asian opettelemiseen kuluu tai kauanko matkaan tarvitsee varata aikaa. Oppilaille annetaan mahdollisuuksia harjoitella ajanhallintaa koulussa.

TASO 2

Oppilaat harjoittelevat itsenäisesti ajanhallintaa käytännössä asettamalla erilaisia ajallisia tavoitteita toiminnalle. Ajanhallinnan harjoittelussa käytetään hyväksi jotain välinettä (esim. lukujärjestys, perinteinen tai sähköinen kalenteri). Oppilaalle annetaan myös mahdollisuuksia vaikuttaa omaan ajanhallintaan koulutyössään.

TASO 3

Oppilaiden itseohjautuva ajanhallinta mahdollistetaan erilaisissa oppimistilanteissa. Oppilaat oppivat muodostamaan sekä lyhyitä että laajempia ajallisia tavoitteita oppimiselle ja muulle toiminnalle koulussa. Ajanhallintataitojen kehittymistä arvioidaan systemaattisesti yhdessä oppilaiden kanssa. Oppilaat oppivat valitsemaan itsenäisesti erilaisia ajanhallintaa helpottavia apuvälineitä (esim. kalenterisovellukset) ja niiden toimivuutta tarkastellaan yhdessä.

Vinkki

Käytä oppilaidesi kanssa jotain teknologista apuvälinettä pitkäaikaisen oppimisprojektin ajanhallintaan. Projektin ei tarvitse olla monimutkainen, vaan tarkoituksena on, että esimerkiksi digitaalinen kalenteri tai lukujärjestys auttaa oppilaita projektin ajanhallinnassa, tavoitteiden asettamisessa ja niiden saavuttamisessa ajallaan.

Luokalla voi myös olla käytössä yhteinen jaettu kalenteri (sähköinen tai luokassa kaikkien käytössä oleva), johon merkitään yhteisiä tavoitteita. Opettaja ei ole ainoa, joka kalenteria hallinnoi vaan oppilailla on yhtäläillä oikeus muokata ja lisätä kalenterimerkintöjä. Ohjaa oppilaita käyttämään kalenterisovelluksia itsenäisesti ja oman työn tukena!

Taito 2:

Kuluttajataidot

Kuluttajataitojen tavoitteena on, että oppilaat tulisivat tietoisiksi omien kulutustottumusten laajemmasta (yhteiskunnallisesta) merkityksestä sekä saisivat valmiudet huolehtia omasta taloudestaan. Hyvät kuluttajataidot luovat pohjan myös omasta taloudesta huolehtimiselle. Koulun tulee kannustaa oppilaita kohtuullisuuteen, jakamiseen sekä säästäväisyyteen. Kuluttajataitojen harjoittelun tavoitteena on oppia eettisiä kuluttamisen tapoja, ymmärtää kestävä elämäntavan merkitys itselle ja muille sekä oppia tarkastelemaan mainontaa kriittisesti. On tärkeää ymmärtää, miten mainonnan avulla pyritään vaikuttamaan kuluttajiin ja ohjataan heidän kulutustottumuksiaan. Myös sähköisten seurantajärjestelmien ymmärtäminen on osa kuluttajataitoja. Mainonnan tarkastelun tulee liittyä oppilaiden kokemusmaailmaan, joka voi erota niin sanotusta perinteisestä mainonnasta (mm. brändätyt ihmiset, elämäntyylien ihannointi).

TASO 0

Opettaja ei kannusta tietoisesti kohtuullisuuteen, jakamiseen tai säästäväisyyteen eikä oppilailla ole mahdollista pohtia kulutustottumuksiaan tai mainonnan merkitystä oppimistilanteissa.

TASO 1

Opettaja auttaa oppilaita tarkastelemaan omia kulutustottumuksiaan sekä erilaisia mainonnan vaikutuskeinoja. Koulussa kannustetaan kohtuulliseen ja säästäväiseen tavaroiden kulutukseen sekä ohjataan oppilaita jakamaan tavaroita ja materiaalia keskenään.

TASO 2

Oppilaat käsittelevät opettajan johdolla kulutustottumuksiin liittyviä erilaisia näkökulmia (esim. säästäväisyys, oman talouden hallinta, kestävä kehitys). Opettaja suunnittelee oppimistilanteita, joissa oppilaat voivat tarkastella erilaisia kuluttajiin ja kulutukseen vaikuttavia mainonnan keinoja (esim. perinteiset mediat, sosiaalinen media, piilomainonta, tuotesijoittelu).

TASO 3

Opettaja ohjaa oppilaita tutkimaan ja arvioimaan kriittisesti kulutustottumuksiaan ja niihin vaikuttavia tekijöitä sekä erilaisia mainonnan keinoja (esim. perinteiset mediat, sosiaalinen media, piilomainonta, tuotesijoittelu). Oppilaiden oma kokemusmaailma nostetaan esiin ja siellä esiintyviä mainonnan vaikutuskeinoja tarkastellaan kriittisesti yhdessä. Opettaja ohjaa oppilaita myös tutkimaan säästäväisyyden ja kestävä elämäntavan yhteyttä (esim. oman talouden hallinta ja kestävä kehitys). Oppilaat saavat suunnitella ja seurata omaa henkilökohtaista kulutustaan ja kehittää sitä kestävämpään suuntaan.

Taito 3:

Teknologisoituneen arjen hallinta

Nyky-yhteiskunta on teknologisoitunut ja tietoteknologia on osa lähes jokaisen suomalaisen arkea. Tästä syystä koulun tulee tukea oppilaiden taitoja teknologian käyttäjinä niin, että tietoteknologiaa opittaisiin hyödyntämään omaa ja muiden hyvinvointia edistävällä tavalla. Teknologiset laitteet tulee nähdä lisäresurssina ja niiden käyttöä tulee osata myös säädellä. Tavoitteena on, että oppilaat löytäisivät heille hyödyllisiä, mielekkäitä sekä tarkoituksenmukaisia toimintatapoja, jotka helpottavat ja tukevat oppimista sekä arjessa toimista yleensä.

TASO 0

Opettaja kieltää mobiililaitteiden käytön kaikissa oppimistilanteissa eikä tietoteknisiä laitteita käytetä koulussa lainkaan.

TASO 1

Opettaja ohjaa oppilaita tunnistamaan miten heidän käyttämänsä erilaiset teknologiset laitteet tai sovellukset voivat olla sekä hyödyksi että haitaksi arjessa. Oppilaiden kanssa keskustellaan teknologian käytöstä ja ajankäytöstä (esim. pelaaminen ja somettaminen iltaisin).

TASO 2

Opettajan johdolla harjoitellaan erilaisia arjen toimintaan liittyvien sovellusten käyttöä (esim. sähköiset kalenterit, muistiot, liikuntapelit) ja pyritään löytämään ohjelmistoja ja laitteita, jotka edistävät arjessa toimimista, jaksamista ja hyvinvointia. Myös hyvinvoinnille mahdollisesti haitaksi olevia teknologiaan liittyviä toimintatapoja käsitellään.

TASO 3

Oppilaita ohjataan arvioimaan erilaisten teknologisten sovellusten ja laitteiden toimivuutta ja hyödyllisyyttä omassa arjessa. Teknologian vaikutusta ihmisten hyvinvoinnille tutkitaan yhdessä. Opettaja auttaa oppilaita muodostamaan itsestään käsityksen teknologian käyttäjinä ja arvioimaan omia taitojaan teknologian säätelijöinä. Teknologian käytön säätelyä arjessa (esim. notifikaatioiden asetukset) harjoitellaan käytännössä ja harjoittelulla pyritään muuttamaan toimintatapoja hyvinvointia tukevaan suuntaan.

Vinkki

Erilaiset sovellukset, joiden kanssa oppilaat ovat tekemisissä päivittäin, voivat olla hyödyksi ja haitaksi oppilaille. Tärkeää on, että oppilaat saavat käytännön ohjeistusta ja kokemuksia niiden käytön eri puolista. Nuoret harvoin oppivat luontaisesti käyttämään kaikkia sovelluksia hyödyllisillä ja hyvinvointia edistävillä tavoilla!

Pohdi oppilaidesi kanssa yhdessä tapoja, kuinka teknologian käytön säätelyä voidaan harjoitella esimerkiksi liittyen erilaisiin viestintäsovelluksiin. Nuorten elämää voi helposti hallita erilaiset viestintäsovellusten ilmoitukset ja saapuvat viestit. On siis hyvä miettiä yhdessä, kuinka niiden aiheuttamia keskeytyksiä ja häiritsevyyttä voidaan hallita tarkoituksenmukaisilla tavoilla.

TEEMA 2:

Toimiminen hyvinvoivan yhteisön jäsenenä

Taito 1:

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Koulun tehtävä on edistää ja lisätä kaikkien kouluyhteisön jäsenten hyvinvointia ja terveyttä. Oppilaiden tulee tiedostaa, että jokainen voi vaikuttaa toiminnallaan omaan sekä muiden hyvinvointiin ja terveyteen. Taidon tavoitteena on, että oppilaat tunnistavat hyvinvointia edistäviä ja haittaavia tekijöitä sekä oppivat soveltamaan oppimaansa omassa arjessaan. Oppilaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen taitoihin kuuluvat myös aiheeseen liittyvän tiedon haku sekä sen kriittinen arviointi. Hyvinvoinnista ja terveydestä puhuttaessa on tärkeää korostaa kuinka fyysiset, sosiaaliset ja psyykkiset ulottuvuudet kietoutuvat yhteen ja vaikuttavat toisiinsa.

TASO 0

Opettaja ei näe oppilaita osaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä koulussa eikä heitä ohjata tunnistamaan siihen liittyviä tekijöitä.

TASO 1

Terveyden ja hyvinvoinnin teemoja käsitellään opetuksessa ja opettaja suunnittelee oppimistehtäviä liittyen oppilaiden terveyteen ja hyvinvointiin. Opettaja kertoo, mistä terveyteen ja hyvinvointiin liittyvää tietoa löytyy.

TASO 2

Opettaja ohjaa oppilaita tarkastelemaan omaa terveyttä ja hyvinvointia edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Oppilaiden terveyttä ja hyvinvointia edistetään kehittämällä henkilökohtaisia ja yhteisiä toimintatapoja. Opettaja suunnittelee oppimistehtäviä, joiden avulla oppilaat voivat harjoitella terveyteen ja hyvinvointiin liittyvää tiedonhakua.

TASO 3

Opettaja ohjaa oppilaita tutkimaan terveyttä ja hyvinvointia edistäviä ja haittaavia tekijöitä (fyysisiä, sosiaalisia ja psyykkisiä) sekä henkilökohtaisesti että laajemmasta näkökulmasta. Oppilaat saavat kehittää erilaisia terveyttä ja hyvinvointia edistäviä henkilökohtaisia ja yhteisiä toimintatapoja ja niitä toteutetaan käytännössä. Koulussa oppilaat otetaan aktiivisesti mukaan suunniteltaessa ja toteuttaessa koulun jäsenten terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä. Terveyteen sekä hyvinvointiin liittyvää tiedon hakua, tuottamista, kriittistä arvioimista ja jakamista harjoitellaan.

TEEMA 3:

Turvallinen arki

Taito 1:

Yleinen turvallisuus ja vaaratilanteissa toimiminen

Tietoisuus yleisistä turvallisuuteen liittyvistä tekijöistä (esim. liikennesäännöt, paloturvallisuus, verkkoturvallisuus) mahdollistaa oppilaille toiminnan, jolla voidaan ennaltaehkäistä erilaisten vaaratilanteiden syntymistä. Keskeiset turvallisuuteen liittyvät symbolit (liikennemerkkit, varoitusmerkit) tulee myös hallita. Turvallisuuden käsitettä voidaan tarkastella sekä henkilökohtaisesta että yleisestä näkökulmasta. Turvallisuuden tunne on keskeinen osa turvallisuuden käsitettä, ja siihen vaikuttavia tekijöitä tulee myös pohtia.

Oppilaiden tulee myös saada tilaisuuksia harjoitella toimimaan erilaisissa vaaratilanteissa tarkoituksenmukaisesti. Harjoittelun tavoitteena on oppia toimimaan omasta ja muiden turvallisuudesta huolehtien (esim. liikenteessä, koulussa ja kotona).

TASO 0

Opetuksessa ei tuoda esiin turvallisuuden liittyviä teemoja eikä vaaratilanteissa toimimista harjoitella.

TASO 1

Koulussa tarkastellaan yleisimpiä turvallisuuden liittyviä symboleja ja erilaisia mahdollisia turvallisuutta uhkaavia tekijöitä. Konkreettisista vaaratilanteista keskustellaan ja harjoitellaan käytännössä niissä toimimista.

TASO 2

Opettaja ohjaa oppilaita tarkastelemaan niitä toimintoja ja tapoja, jotka ennaltaehkäisevät vaaratilanteita. Oppilaita ohjataan tarkastelemaan omaa henkilökohtaista turvallisuuttaan sekä yleistä turvallisuutta (esim. verkkoturvaluus, koulun ja julkisten tilojen turvallisuus).

TASO 3

Opettaja ohjaa oppilaat tutkimaan monialaisesti turvallisuuden liittyviä tekijöitä ja sen pohjalta oppilaat pohtivat kuinka vaaratilanteiden syntymistä voidaan ennaltaehkäistä. Turvallisuutta tutkitaan niin, että opitaan tunnistamaan ja arvioimaan omaan turvallisuuteen liittyviä tekijöitä. Oppilaiden kanssa käsitellään myös turvallisuuden tunnetta sekä sitä, mitkä tekijät siihen vaikuttavat.

Vinkki

Koulun vaarakartoitus! Anna oppilaillesi tehtäväksi käydä koulurakennuksen tiloja läpi ja merkitsemään esimerkiksi värikoodeilla erityisen turvalliset tai lisää turvajärjestelyjä vaativat paikat!

Taito 2:

Yksityisyys ja henkilökohtaisuus

Oleellinen osa arjen hallintataitoja on oman yksityisyyden sekä henkilökohtaisuuden suojaaminen. Nykypäivänä myös digitaalisen yksityisyyden suojaaminen on noussut tärkeäksi taidoksi. Oppilaita tulee neuvoa, jotta he osaisivat rakentaa henkilökohtaiset rajat, joiden avulla omaa yksityisyyttä voidaan suojella. Erilaisia yksityisyyttä uhkaavia tekijöitä tulee tarkastella sekä pohtia, miten niitä voitaisiin ennaltaehkäistä. Omat fyysiset rajat, koskemattomuus ja koskettaminen, väkivalta ja kiusaaminen ovat teemoja, joita tulee tarkastella yksityisyyden ja henkilökohtaisuuden näkökulmista.

TASO 0

Opettaja ei tue oppilaita rakentamaan omia yksityisyyden rajoja.

TASO 1

Opettaja käsittelee opetuksessaan yksityisyyttä sekä henkilökohtaisia rajoja. Opetuksessa nostetaan esiin teemoja kiusaamisesta sekä ihmisen oikeudesta koskemattomuuteen ja väkivallattomaan elämään.

TASO 2

Opetuksessa tarkastellaan niitä keinoja, joiden avulla jokainen voi suojata omaa yksityisyyttään. Opettaja ohjaa oppilaita huomaamaan omia henkilökohtaisia (fyysisiä ja henkisiä) rajoja. Opetuksessa nostetaan myös esiin yksityisyyden merkitys erilaisissa digitaalisissa ympäristöissä. Kiusaamista, koskemattomuutta sekä väkivaltaa käsitellään avoimesti yhdessä oppilaiden kanssa.

TASO 3

Opettaja ohjaa oppilaita tutkimaan yksityisyyden merkitystä yhteiskunnassa. Mahdollisia yksityisyyttä ja henkilökohtaisia rajoja uhkaavia tilanteita ja tekijöitä tutkitaan ja pyritään löytämään ratkaisuja niiden ennaltaehkäisyksi. Kiusaamisen ennaltaehkäiseminen on osa koulun arkea ja oppilaat ohjataan omalla toiminnallaan tekemään koulun arjesta turvallisempaa.

Vinkki

Oppilaat voivat työstää yhdessä someoppaan tai hyvän toiminnan pelisäännöt luokkaan, jossa käsitellään sitä mikä on jokaisen oppilaan henkilökohtaista, mihin muut eivät saa koskea tai puuttua. Mitä vaaroja somessa ja netissä on? Mitä ei tule missään nimessä jakaa muille?

L4

Monilukutaito

Monilukutaidossa käsitellään erilaisten tekstien lukutaitoa, kykyä tulkita, tuottaa ja arvottaa niitä. Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen käsitykseen tekstistä. Tällä tarkoitetaan viestejä, jotka voivat olla niin kirjoitettuja, kuvallisia, symboleita, koodeja tai numeerista, auditiivista tai liikekieltä. Näitä viestejä on maailma pullollaan, niin painettuna, puhuttuna, kirjoitettuna kuin digitaalisenakin, ja jokainen niistä on olemassa jostain tarkoitusta varten, eli tekstin tekijällä on jokin motiivi. Laaja-alaisena taitona monilukutaito perustuu siihen, että oppilasta ohjataan tulkitsemaan viestejä ja niiden avulla maailmaa. Tavoitteena on osata hankkia, yhdistellä, muokata, esittää ja arvioida tietoa eri muodoissa. Lähdekritiikki ja kriittisen ajattelun näkökulma sekä eettisyyden ja esteettisyyden tärkeys nousevat esiin. Monilukutaitoa kehitetään myös arkikielestä kohti erilaisten tieteen- ja taiteenalojen kielten ja esitystapojen tunnistamista ja hallintaa.

TEEMA 1:
Viestintä

Taito 1:

Viestinnän muodot ja motiivit

Oppilaiden tulee oppia hahmottamaan erilaisia sisältöjä ja viestejä, olivatpa ne kirjoitettuja, puhuttuja, visuaalisia tai symboleita, ja käyttämään eri aistikanavia sisältöjen tunnistamiseen, tulkintaan ja tuottamiseen. Oppilaiden on myös tärkeä ymmärtää, että viestien sisältö on aina luotu jotakin kohderyhmää ja tarkoitusta varten, sekä erottaa ja hallita erilaisia syitä käyttää, jakaa ja tuottaa erilaisia viestejä. Sisällöt tulee nähdä ajattelun välineenä, jolla voi olla erilaisia tarkoituksia.

TASO 0

Opettaja ei ota huomioon opetuksessaan erilaisten viestimuotojen motiiveja, tunnistamista, tulkintaa tai tuottamista.

TASO 1

Opettaja esittelee oppilailla erilaisia sisältöjä ja oppilaat harjoittelevat opettajan johdolla erilaisten viestimuotojen tunnistamista. Oppilaita ohjataan ymmärtämään, että viesti on aina kirjoitettu jollekin kohdeyleisölle.

TASO 2

Oppilaita ohjataan tunnistamaan ja tulkitsemaan erilailla muotoiltuja viestejä ja soveltamaan erilaisia aistikanavia niiden käyttämiseen. Oppilaat harjoittelevat erilaisten sisältöjen tulkitsemista ja tuottamista erilaisiin tarkoituksiin ja erilaisille kohderyhmille.

TASO 3

Oppilaat oppivat arvioimaan itsenäisesti erilaisten viestien muotoa eri aistikanavien kautta ja osallistumaan sekä tuottamaan muodoltaan erilaisia viestejä monipuolisesti. Oppilaat harjoittelevat erilaisten sisältöjen ja viestien hallitsemista omien käyttötarkoituksiensa mukaan. Oppilaat myös oppivat käyttämään ja tuottamaan sisältöjä oman ajattelunsa apuvälineenä.

Taito 2:

Itsensä ilmaisu viestinnässä

Oppilaille on tärkeää tarjota mahdollisuuksia löytää omia vahvuuksiaan ja rakentaa omaa identiteettiään viestien avulla. Heitä tulee rohkaista ilmentämään omaa persoonallisuuttaan tekstien, kuvien, videoiden ym. välityksellä erilaisissa medioissa.

TASO 0

Opettaja ei opeta oppilaita löytämään tai hyödyntämään heille tärkeitä viestinnän muotoja ja tapoja.

TASO 1

Opettaja kannustaa oppilaita tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja etsimään välineitä oman identiteetin rakentamiseen erilaisissa medioissa. Opettaja ohjaa oppilaita kohti persoonallista tapaa välittää ja ilmaista erilaisia viestejä ja ajatuksia.

TASO 2

Opettaja mahdollistaa oppimistilanteita, jossa oppilaat voivat etsiä ja toteuttamaan omaa persoonallisuuttaan erilaisten viestien, tekstien, kuvien, videoiden ym. välityksellä eri medioissa.

TASO 3

Oppilaat pääsevät käyttämään omia henkilökohtaisia vahvuuksiaan, toteuttamaan persoonaansa ja rakentamaan omaa identiteettiään erilaisten ilmaisumuotojen kautta monimediallisissa oppimistilanteissa. Oppilaat saavat myös osoittaa omaa osaamistaan heille mieluisien tyylien ja kanavien kautta.

TEEMA 2:

Monimediallinen tuottaminen

Taito 1:

Tiedon monimediallinen tuottaminen ja erilaisten tekstilajien tulkitseminen

Tiedon tuottamisella tarkoitetaan monimediaista osaamista, itsensä ilmaisemista, sisältöjen muokkaamista ja tuottamista luovasti, yhdessä tehden ja osallistuen. Sisältöjen tuottamiseen liittyy myös taito tuottaa sisältöjä julkisiin medioihin ja ymmärtää yksityisyyden rajat. Myös erilaisia viestisisältöjä on tärkeä opetella tunnistamaan, tulkitsemaan ja tuottamaan erilaisien välineiden kautta, olivatpa ne painettuja, digitaalisia tai monimediaisia. Koulussa on tärkeä tuoda kynän ja paperin rinnalle erilaisia monimediaisia kanavia.

Oppilaiden on myös tärkeä oppia tunnistamaan erilaisia viestien tyyliä, niiden ominaispiirteitä ja erottelamaan sekä yhdistelemään tarkoituksenmukaisesti eri tyyliä. Erilaisia tyylien välillä olevien jatkumoiden ymmärtäminen sekä intertekstuaalisuuden lukeminen ja tuottaminen ovat tärkeitä taitoja.

TASO 0

Opettaja ei ohjaa monimedialliseen tiedon tuottamiseen tai erilaisten viestisisältöjen tuottamiseen eri välinein. Erilaisia viestinnän ja tekstien tyyllilajien tunnistamista ja tulkintaa ei myöskään oteta huomioon oppimistilanteissa.

TASO 1

Opettaja ohjaa oppilaita ymmärtämään, että viestejä välitetään erilaisten medioiden kautta, ja tarkastelemaan erilaisia tyyllilajeja ja niiden ominaispiirteitä. Lisäksi opettaja tarjoaa oppilaille monipuolisten oppimistilanteiden avulla mahdollisuuksia tuottaa erilaisia sisältöjä eri medioihin.

TASO 2

Oppilaat harjoittelevat monimedialaisesti erilaisten viestien tulkitsemiseen, jakamiseen ja tuottamiseen itsenäisesti sekä ryhmissä. Oppilaita ohjataan myös analysoimaan erilaisia tyyllilajeja ja päättämään sisältöjen intertekstuaalisia konteksteja.

TASO 3

Oppilaat oppivat itsenäisesti tuottamaan erilaisia sisältöjä ja ilmaisemaan omaa osaamistaan ja ajatteluaan monimedialaisesti. Oppilaita ohjataan myös ymmärtämään tuotettujen sisältöjen erilaisia julkisuusasteita. Kynän ja paperin ohelle on tuotu monipuolisia vaihtoehtoja tuottaa sisältöjä. Oppilaat harjoittelevat itsenäisesti tunnistamaan ja arvioimaan erilaisia tyyllilajeja sekä yhdistelemään niitä.

TEEMA 3:

Kontekstuaaliset tekstitaidot

Taito 1:

Kulttuurisuus ja esteettisyys

On tärkeää ymmärtää, että viestit (tekstit, kuvat, videot ym.) ovat kulttuurisidonnaisia ja niitä luetaan sekä tuotetaan kulttuurisen kontekstin läpi. Tekstit voivat saada erilaisia merkityksiä kulttuurista riippuen, ja joskus niiden tulkitsemista varten tarvitaan tiettyä kulttuurista tuntemusta. Eri kulttuureissa myös tekstien ja viestien estetiikka voi olla erilaista (esim. visuaalisesti tai sanallisesti). Oppilaita ohjataan tarkastelemaan ja arvioimaan viestien estetiikkaa ja perustelevaan omia esteettisiä näkemyksiään.

TASO 0

Opettaja ei ohjaa oppilaita kulttuurisidonnaisen viestinnän merkitysten tarkastelemiseen.

TASO 1

Opettaja ohjaa oppilaita ottamaan huomioon eri muodossa olevien viestien kulttuurisidonnaisuutta ja sitä kautta kohtaamaan erilaisia kulttuureita. Viestien ja tekstien esteettisiä näkökulmia tarkastellaan kulttuurisidonnaisesti (kuten miten toisissa kulttuureissa asiat voidaan ilmaista sanallisesti ja visuaalisesti eri tavoin).

TASO 2

Opettaja suunnittelee oppimistehäviä, joiden tavoitteena on ohjata tarkastelemaan eri muodossa olevia viestejä kulttuurisen linssin läpi niiden kulttuurisidonnaisuuden havaitsemiseksi. Oppilaat harjoittelevat perustelevaan erilaisista kulttuurisista näkökulmasta omia esteettisiä näkemyksiään.

TASO 3

Oppilaat harjoittelevat monipuolisesti kohtaamaan, arvioimaan ja tuottamaan kulttuurisesti ja esteettisesti erilaisia viestejä ja ilmaisuja niin koulussa kuin koulun ulkopuolellakin. Opettaja ohjaa oppilaita arvioimaan itsenäisesti viestien esteettisyyttä ja kulttuurisidonnaisuutta.

Taito 2:

Tieteellisyys

Oppilasta ohjataan ymmärtämään eri tieteen- ja taiteenalojen kieltä erilaisissa viesteissä ja viestimissä. Arkikielestä ohjataan kohti käsitteellisempää, tieteellistä kieltä.

TASO 0

Opettaja ei opeta oppilaita ymmärtämään tieteellistä viestintää.

TASO 1

Opettaja opettaa oppilaita tunnistamaan erilaisia tieteellisiä tekstejä ja viestejä sekä niissä esiintyviä ilmauksia sekä kieltä.

TASO 2

Oppilaat toteuttavat opettajajohdosta tehtäviä, joissa he pääsevät harjoittelemaan eri tieteenalojen viestien tulkitsemista ja tuottamista.

TASO 3

Oppilaat opettelevat erilaisten tieteellisten viestien tulkitsemista, tuottamista ja arviointia itsenäisesti ja ryhmissä. Oppilaat oppivat myös käyttämään arkikielen rinnalla tieteellistä kieltä sekä ymmärtävät arkikielen ja tieteellisen kielen merkityseroja.

Vinkki

Pohtikaa ja tarkastelkaa yhdessä erilaisten tehtävien ja esimerkkien avulla, kuinka arkikieli ja tieteellinen kieli eroavat toisistaan ja miksi sekä minkä takia eri tieteenaloille on syntynyt niille ominaisia ilmauksia.

L5

Tieto- ja viestintä- teknologian osaaminen

*"Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito sekä itsessään että osana monilukutaitoa. Se on oppimisen kohde ja väline."
OPS2014*

Arkielämämme digitalisoituessa on tärkeää, että yleissivistävä kasvatus ohjaa nuoria toimimaan digitaalisessa maailmassa aktiivisina toimijoina passiivisen kuluttamisen sijaan. Nykyinen välineistö mahdollistaa kaikille oppijoille siirtymän tiedonhausta tiedonrakenteluun ja kuluttajasta luojaksi. Digitaalinen teknologia mahdollistaa monipuolisen, yksin tai yhdessä säädellyn oppimisen aiheesta, ajasta tai paikasta riippumatta. Tämä ei kuitenkaan tapahdu itsestään. On olennaista kasvattaa nuoria hallitsemaan itse digitaalista osallistumistaan. Peruskoulun tehtävänä onkin vahvistaa tähän liittyviä tietoja ja taitoja, kuten esimerkiksi tiedonhallintaa ja erityisesti soveltamista, laitteiden ja ohjelmistojen käyttöä sekä lainmukaista ja turvallista toimintaa verkossa. Laitteiden, ohjelmistojen ja palveluiden suunnittelemiseen liittyvien algoritmisen ajattelun taitojen on myös arvioitu olevan kaikkien ihmisten päivittäisessä käytössä 2050-lukuun mennessä. Digitalisoituvassa maailmassa on tärkeää, että kaikilla oppilailla on tasa-arvoiset mahdollisuudet myös algoritmisen ajattelun taitojen kehittymiseen alueesta, koulusta ja sukupuolesta riippumatta.

TEEMA 1:

Tutkiva ja luova työskentely sekä tiedonhallinta

Taito 1:

Tiedon tuottaminen

Tiedonhakemisen, hallinnan, soveltamisen ja arvioinnin lisäksi kyky tuottaa tietoa ja mediaa on enenevässä määrin oleellinen taito tulevaisuudessa. Hankitun tiedon soveltaminen avointen ongelmien ratkaisuun vaatii myös uuden tiedon tuottamista. On tärkeää, että oppilaat oppivat jo peruskoulussa ennakkoluulottomasti hyödyntämään erilaisia sovelluksia ja välineitä oman tuottamisen tukena ja itseilmaisun välineenä. Tiedon tuottamiseen kuuluu myös olennaisena osana tiedon visualisointi erilaisilla välineillä.

TASO 0

Opettaja ei ohjaa oppilaita tuottamaan tietoa hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa.

TASO 1

Opetuksessa tutustaan erilaisiin tapoihin tehdä omaa tuotantoa tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen. Oppilaat tutustuvat myös erilaisiin tiedon visualisoinnin tyyleihin.

TASO 2

Oppilaat harjoittelevat opettajan johdolla erilaisia tapoja tehdä omaa tuotantoa tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen sekä visuaalisoimaan tuotettua tietoa erilaisin tavoin.

TASO 3

Oppilaat yhdistelevät erilaisia tapoja tuottaa omaa materiaalia tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen. Tuotoksia kehitetään yhdessä eteenpäin sekä jaetaan hallitusti toisille oppilaille. Opettaja ohjaa oppilaita myös tuotetun tiedon visualisointiin ja arvioimaan millaiset erilaiset tiedon visualisoinnin tavat sopivat erilaisiin tilanteisiin.

Vinkki

Kun oppilaasi ovat tehneet jonkin työn valmiiksi, ohjaa heitä pohtimaan kuinka tehdyn tuotoksen visualisointi vaikuttaa tiedon jakamiseen ja sen sisäistämiseen. Voit esimerkiksi antaa oppilaiden kokeilla työn tuotoksen visualisointia eri tavoilla, minkä jälkeen voitte yhdessä pohtia mitä hyvää ja huonoa erilaisissa tiedon visualisoinnin tavoissa on. Tärkeää on, että oppilaat saisivat rohkeasti kokeilla täysin uusia ja myös heille itselleen mieleisiä tapoja ja tyylejä visualisoida tietoa.

Taito 2:

Tiedonhallinta

Tiedon määrä, saatavuus ja tuottaminen ovat kasvaneet räjähdysmäisesti. Oppilaiden on tärkeää oppia hallitsemaan (tallentaminen ja arkistointi, jakaminen, uudelleenavaaminen) hankkimaansa tietoa. Hankittua tietoa on osattava hallita, muovata ja yhdistellä, jotta se on myös sovellettavissa käytännön ongelmanratkaisutilanteissa tai uutta tietoa tuotettaessa. Kun oppilaat tuottavat omasta toiminnastaan yhtenäistä portfoliomaista jatkumoa, he näkevät samalla, kuinka heidän oma ajattelunsa on kehittynyt.

TASO 0

Opettaja ei tarjoa oppilaille mahdollisuuksia käyttää erilaisia digitaalisia tiedonhallintajärjestelmiä (verkko-oppimisolustat, pilvipalvelut, yhteiset palvelinkansiot) tai edes tutustua niihin.

TASO 1

Opetuksessa on tutustuttu erilaisiin mahdollisuuksiin tallentaa, jakaa ja muokata (digitaalisesti) tietoa yhdessä.

TASO 2

Oppilaat hyödyntävät oppilaitoksen eri tiedonhallintajärjestelmiä erilaisten oppimistehtävien yhteydessä. Oppilaiden valmistamia tuotoksia ja opiskeluun liittyvää toimintaa kerätään ja tallennetaan.

TASO 3

Oppilaat luovat uusia käytäntöjä tiedon dokumentoinnin, hallinnan, yhteiskäytön ja jakamisen kehittämiseksi. Toiminnan ajasta ja paikasta riippumaton jatkuvuus on selkeää, ja tuotosten kehittäminen yhteisillä alustoilla sekä portfoliotyöskentely ovat yleisiä toimintatapoja.

Vinkki

Harjoitelkaa miten koulussa tallennetun tiedoston saa avattua kotoa (esim. tallentamalla koulun verkkoympäristöön).

Voit ohjata oppilaita myös harjoittelemaan yhteiskirjoittamista jollakin siihen sopivalla alustalla. Kirjoituksen aiheena voi olla jokin luova tarina tai vaikka mielipidekirjoitus, jota oppilaat joutuvat yhdessä rakentamaan ja muokkaamaan.

Taito 3:

Tiedon hankkiminen

Tiedon määrän kasvun seurauksena tehokkaan ja luotettavan tiedonhaun oppiminen on välttämätöntä. Erilaisten hakukoneiden ja tietokantojen käytön harjoittelu, niiden toimintalogiikan ymmärtäminen ja tiedon luotettavuuden arvioimisen oppiminen ovat tärkeitä taitoja, joissa peruskoululaisten tulee harjaantua. On olennaista myös tiedostaa, että yleisten hakukoneiden lisäksi on muitakin tapoja hankkia tietoa ja että hankittua tietoa on osattava myös käsitellä ja soveltaa.

TASO 0

Opettaja ei tarjoa oppilaille mahdollisuuksia harjoitella tiedon hakua viestintäteknologisin välinein.

TASO 1

Opettaja tutustuttaa oppilaat yleisiin hakukoneisiin ja niihin liittyviin käytäntöihin (hakusanat, hakukomennot, rajoitukset, hakualgoritmien vaikutus ja erot).

TASO 2

Oppilaat käyttävät säännöllisesti tyypillisiä verkon hakukoneita ja erilaisia tietokantoja. Myös muihin tiedonhakumenetelmiin tutustutaan ja niiden käyttöä harjoitellaan. Lisäksi harjoitellaan erilaisia hakukomentoja ja hakusanoja. Hankitun tiedon avulla ratkaistaan opettajan tarjoamia tehtäviä.

TASO 3

Oppilaat kehittelevät yhdessä käytäntöjä monipuoliseen tiedonhankintaan (tietokannat, tilastot, oman datan kerääminen) eri lähteitä yhdistelemällä. Oppilaat oppivat hakemaan ja keräämään tietoa tarkoituksenmukaisesti ja rajatusti luotettavista lähteistä sekä soveltavat tietoa monipuolisesti erilaisten todellisen maailman ongelmien ratkaisuisissa.

Vinkki

Havainnollistava hakukonekokeilu! Kokeile oppilaidesi kanssa hakea tietoa yhdellä tietyllä hakusanalla tietystä hakukoneesta. Pohtikaa kuinka eri tulokset poikkeavat toisistaan, kun oppilaat hakevat samaa asiaa omilla laitteillaan, ja miksi hakukone antaa eri tuloksia vaikka hakusana on sama.

TEEMA 2:

Käytännön taidot ja ohjelmointi

Taito 1:

Laitteiden ja ohjelmistojen hallinta

Oppilaiden on tärkeää hahmottaa sekä eri digitaalisten laitteiden toimintaperiaatteita että niiden avulla suoritettavien ohjelmistojen erilaisia käyttötarkoituksia ja ymmärtää niihin liittyviä keskeisiä käsitteitä. Kyky tunnistaa, valita ja käyttää erilaisia laitteita ja ohjelmistoja on edellytys niiden hyödyntämiseen oppimisen ja muun toiminnan tukena.

TASO 0

Opettaja ei suunnittele opetustaan niin, että oppilaat oppisivat eri laitteiden tai ohjelmistojen käyttöä.

TASO 1

Opettaja perehdyttää oppilaat erilaisiin laitteisiin ja ohjelmistoihin sekä niiden käyttötarkoituksiin.

TASO 2

Oppilaat käyttävät opettajan johdolla erilaisia digitaalisia laitteita ja ohjelmistoja sellaisissa oppimistehtävissä, joiden suorittamiseen ne tuovat lisäarvoa.

TASO 3

Oppilaat valitsevat itsenäisesti tehtävään kulloinkin parhaiten sopivat laitteet ja ohjelmistot. He oppivat omatoimisesti käyttämään laitteita ja ohjelmia saumattomasti oppimisprosessin eri vaiheissa. Oppilaat oppivat tekemään asioita, jotka ilman digitaalisia laitteita olisivat mahdottomia tai kohtuuttoman vaikeita. Oppilaita ohjataan myös käyttämään digitaalisia laitteita luovasti sellaisten tehtävien suorittamiseen, joihin niitä ei välttämättä ole suunniteltu.

Taito 2:

Ohjelmointi ja algoritmien ajattelu

Oppilaiden on tärkeää tunnistaa ohjelmoinnin keskeisimmät käsitteet ja käytännöt sekä ymmärtää, miten ne kytkeytyvät heitä arjessaan joka puolella ympäröivien laitteiden ja palveluiden suunnitteluprosesseihin.

Algoritmisen ajattelun taitojen on arvioitu olevan kaikkien ihmisten päivittäisessä käytössä 2000-luvun puoliväliin mennessä, alasta riippumatta. Oppilailla tulee olla tasavertaiset mahdollisuudet algoritmisen ajattelun ja ohjelmoinnin taitojen kehittämiseen, jotta he kykenevät ymmärtämään ja tulkitsemaan digitalisoitunutta maailmaa ja yhteiskuntaa ympärillään. Algoritmisen ajattelun taidot edistävät myös oppilaiden taitoja omien tuotosten ideoinnissa ja luomisessa. Lisäksi oppilaat oppivat näiden taitojen avulla paremmin hahmottamaan tieto- ja viestintäteknologioiden käytännön mahdollisuuksia lähes kaikilla olemassa ja kuviteltavissa olevilla aloilla.

TASO 0

Opettaja ei ota opetuksessa huomioon ohjelmoinnin tai algoritmisen ajattelun teemoja.

TASO 1

Opettaja ohjaa oppilaita havaitsemaan heitä arjessaan ympäröivää algoritmista ajattelua ja erilaisia asioita, jotka ovat vaatineet ohjelmointia. Oppilaat tekevät yksinkertaisia ohjelmointiin ja algoritmiseen ajatteluun liittyviä tehtäviä.

TASO 2

Oppilaat syventyvät monitasoisesti oppilaille arjestaan tuttujen ohjelmistojen ohjelmointiin liittyviin käsitteisiin ja käytäntöihin. Näihin liittyviä algoritmisen ajattelun taitoja ja ohjelmointia harjoitellaan erilaisissa opettajan suunnittelemissa oppimistilanteissa.

TASO 3

Oppilaat syventyvät ohjelmistojen ja palveluiden luomisprosessiin sekä harjoittelevat ohjelmointia monimuotoisissa ja luovissa oppimistilanteissa. Oppilaat pääsevät opetuksen yhteydessä ideoimaan, suunnittelemaan ja tuottamaan erilaisia opinnäytteitä (ohjelmia/sovelluksia) ja oppivat arvioimaan niiden onnistumista.

TEEMA 3:

Vastuullinen ja turvallinen toiminta

Taito 1:

Vastuullisuus, laki ja tekijänoikeudet

Oppilaiden on tärkeää tunnistaa verkkoviestintää koskevat lait ja tietää pääpiirteissään mikä on sallittua ja mikä ei (mm. yksityisyyden suoja, tekijänoikeudet). Tekijänoikeuksiin liittyvien lakien ja asetusten taustalla olevia syitä ja historiaa on myös opittava tarkastelemaan kriittisesti ja arvioimaan erilaisten eturyhmien näkökulmasta lakien tarkoitusta.

TASO 0

Opettaja ei tuo opetuksessa esille verkkoviestintään liittyviä lakeja ja asetuksia.

TASO 1

Opettaja tuo opetuksessa esille verkkoviestintää koskevat lait ja asetukset sekä miten niiden puitteissa toimitaan.

TASO 2

Oppilaat perehtyvät verkkoviestintää koskeviin lakeihin ja asetuksiin sekä niiden vaikutuksiin oppilaiden omassa elämässä. Opetuksessa sovelletaan esimerkiksi eri tekijänoikeussuojan omaavia tuotoksia ja noudatetaan asianmukaisia viitaukskäytäntöjä.

TASO 3

Oppilaat arvioivat lakeja kriittisesti, pohtivat niiden taustalla vaikuttavia syitä ja sitä kuinka lakeihin ja asetuksiin voidaan vaikuttaa. Myös lakien eettisiä merkityksiä ja taustoja sekä laeista poikkeamisen merkityksiä (erituryhmien näkökulmasta) pohditaan yhdessä. Oppilaat oppivat asettamaan omille teoksilleen asianmukaiset tekijänoikeuslisenssit, joiden perusteella niitä jaetaan hallitusti.

Taito 2:

Turvallisuus ja riskienhallinta

Verkossa toimimiseen liittyy yksilön sekä tiedon oikeuksiin ja suojaan liittyviä riskejä. On tärkeää, että peruskoulussa ohjataan oppilaita tunnistamaan näitä riskejä ja suojaamaan omaa toimintaansa tarkoituksenmukaisesti.

TASO 0

Opettaja ei ota huomioon opetuksessaan tieto- ja viestintäteknologiaan ja verkossa toimimiseen liittyvää turvallisuutta.

TASO 1

Opetuksessa pohditaan ja keskustellaan tieto- ja viestintäteknologian käyttöön ja verkossa toimimiseen liittyvistä riskeistä.

TASO 2

Oppimistilanteissa opetellaan yhdessä opettajan johdolla suojaamaan ja säätelemään omaa yksityisyyttä sekä laitteiden ja datan tietoturva.

TASO 3

Oppilaat oppivat itsenäisesti arvioimaan tieto- ja viestintäteknologian käyttöön ja verkossa toimimiseen liittyviä riskejä sekä omasta että eri eturyhmien näkökulmasta. Oppilaat kehittävät itsenäisesti käytäntöjä oman ja ryhmän toiminnan sekä yksityisyyden ja datan käytännölliseen turvaamiseen eri tilanteissa.

Taito 3:

Ergonomia

Hyvä ergonomia on tärkeä elementti kaikilla ihmisen toiminnan tasoilla. Ergonomia käsittää sekä fyysisen (liikkuminen, työskentelyasennot) että kognitiivisen (lepo, työskentelykäytännöt) ergonomian. Siihen liittyen on olennaista, että opettaja huolehtii omasta ja oppilaidensa työskentelyergonomiasta ja pyrkii ohjaamaan oppilaitaan asian suhteen tiedostaviksi ja itseohjautuviksi.

TASO 0

Opettaja ei ota huomioon oppimistilanteissa tieto- ja viestintäteknologiaan liittyvää ergonomiaa.

TASO 1

Opettaja opettaa tieto- ja viestintäteknologian parissa työskentelyyn liittyviä kognitiivisia ja fysiologisia ergonomiatekijöitä.

TASO 2

Oppilaat harjoittelevat opettajan johdolla hyviä työskentelyasentoja ja -tapoja. Myös teknologian käytön kognitiivista ergonomiaa opetellaan (tauot, vireys) ja teknologian käytön vaikutuksia oppilaiden henkilökohtaiseen hyvinvointiin tarkastellaan.

TASO 3

Oppilaat ovat tietoisia hyvästä ergonomiasta ja osaavat tarkoituksenmukaisesti säädellä työskentelyaikaansa ja asentojaan eri välineillä tarkoituksenmukaisesti. Oppilaat oppivat luomaan myös omia käytäntöjä vireyden ylläpitämiseksi sekä koulussa että koulun ulkopuolella.

Vinkki

Ota oppitunnilla käyttöön päivittäinen rentoutumis- tai venyttelyhetki. On helppoa muistuttaa oppilaita venyttelemään tai rentoutumaan työskentelyn ohessa, mutta täysin eri asia luoda järjestelmällisiä käytäntöjä hyvinvointia edistävän tauottamisen ja hyvän ergonomian omaksumiseksi.

TEEMA 4:

Vuorovaikutus ja verkostoituminen

Taito 1:

Tieto- ja viestintäteknologiset vuorovaikutustaidot ja verkostoituminen

Tieto- ja viestintäteknologinen vuorovaikutus on suuri osa nuorten jokapäiväistä elämää ja siksi oppilaita tulee ohjata peruskoulussa turvalliseen ja tarkoituksenmukaiseen digitaaliseen vuorovaikutukseen. On tärkeä oppia, millaisia ovat hyvät viestintä- ja vuorovaikutustavat digitaalisissa ympäristöissä ja kuinka ympäristöjä voidaan käyttää muun muassa oppimisen ja koulutyön tukena sekä kodin ja koulun välisen dialogin rakentajana. Oppilaiden on myös tärkeä oppia käyttämään erilaisia yhteisöllisiä palveluita turvallisella tavalla eri tarkoituksiin ja hallinnoimaan omaa julkista profiliaan eri alustoilla. Opetuksessa on tärkeä painottaa, kuinka yhteisöllisiä alustoja voidaan käyttää oppimisen, oman ajattelun ja tiedon tuottamisen apuvälineenä.

TASO 0

Opettaja ei ota huomioon opetuksessaan erilaisia oppilaille tärkeitä viestintävälineitä tai yhteisöllisiä palveluita ja niiden hyödyntämistä oppimisessa tai ajattelussa.

TASO 1

Opettaja tutustuttaa oppilaita erilaisiin viestintävälineisiin ja yhteisöllisiin viestintäpalveluihin sekä niiden perustavanlaatuisiin käyttö-tarkoituksiin.

TASO 2

Oppilaat harjoittelevat opettajan johdolla erilaisten digitaalisten viestintätapojen käyttöä sekä hyviä viestintätapoja erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Yhteisöllisissä alustoissa olevien henkilökohtaisten profiilien merkitystä pohditaan ja sitä millaisen kuvan itsestään voi verkossa antaa.

TASO 3

Oppilaat käyttävät monipuolisesti erilaisia viestintävälineitä ja yhteisöllisiä viestintäpalveluita erilaisissa vuorovaikutustilanteissa (oppilaiden keskeinen viestintä, koulun ja vanhempien viestintä, viestintä koulun ulkopuolelle) sekä harjoittelevat niiden käyttöä monipuolisissa oppimistilanteissa. Tiedon ja tuotosten jakaminen on luonteva osa oppimisprojekteja, joissa oppilaat jakavat toisilleen tai laajemmalle yleisölle tuotoksiaan yhteisöllisten alustojen avulla.

Vinkki

Pohdi oppilaidesi kanssa, kuinka vuorovaikutus ja viestintä eroavat, kun ne tapahtuvat kasvokkain tai digitaalisessa ympäristössä. Toimivatko samat käyttäytymissäännöt ja viestintätavat kummassakin ympäristössä?

Pohtikaa myös, millaisia erilaisia profileja esimerkiksi julkisuuden henkilöillä on erilaisissa yhteisöllisissä alustoissa ja mikä profiilien tarkoitus on. Mitä haittaa tai hyötyä tietynlaisesta profilista voi olla?

L6

Työelämätaidot ja yrittäjäyys

Yleissivistävän tehtävän ohella peruskoulun tehtävä on valmistaa tulevaisuutta varten. Tulevaisuuden työn vaatimusten ennustaminen on haastavaa. Tämän takia keskeiseen rooliin nousevat kiinnostuksen ja myönteisen asenteen omaksuminen työtä kohtaan sekä sellaiset yleispätevät valmiudet, joita on mahdollista soveltaa alasta ja ympäristöstä riippumatta. Lisäksi oppilaille tulisi tarjota heidän ikätasonsa huomioiden kokemuksia ja tietoa käytännön työelämästä, jotta koulussa omaksuttuja taitoja on mahdollista kytkeä aitoihin ympäristöihin ja tilanteisiin. Työelämätaidoissa ja yrittäjäydessä on kyse yleisistä työelämävalmiuksista, työelämään kytkeytyvistä vuorovaikutustaidoista sekä käytännön työelämätuntemuksesta. Käytännössä tämä tarkoittaa näiden teemojen tietoista nivomista opetustilanteisiin. Tarkoituksena on oppia monipuolisia tietoja ja taitoja, jotka ovat käyttökelpoisia nykypäivän ja tulevaisuuden työelämässä, sekä mahdollistaa tietojen ja taitojen kokeilu ja soveltaminen myös käytännössä. Koulun ja opettajien tehtävänä on mahdollistaa työelämään liittyvien valmiuksien oppiminen, tukea näiden valmiuksien kehittymistä sekä arvioida toimintaa yhdessä oppilaiden kanssa.

TEEMA 1:

Yleiset työelämävalmiudet

Taito 1:

Muuttuvassa ja globaalissa ympäristössä toimiminen

Sekä paikallinen että globaali toimintaympäristö muuttuu jatkuvasti. Tämän vuoksi on tärkeää rohkaista oppilaita kohtaamaan muutostilanteet joustavasti ja luovasti sekä kannustaa heitä suhtautumaan tulevaisuuteen avoimesti. Samalla tulevaisuuden haasteet ovat oletettavasti hyvin monimutkaisia, jolloin koulutyön tulisi ohjata oppilaita epävarmuuden tunteiden käsittelyyn ja erilaisten vaihtoehtojen aktiiviseen tarkasteluun sekä paikallisella että globaalilla tasolla.

TASO 0

Opettaja ei kiinnitä huomiota oppimistilanteissa muutostilanteisiin suhtautumiseen ja niissä toimimiseen, eikä oppilaita ohjata tavoitteellisesti globaaliin ajatteluun ja toimintaan.

TASO 1

Opettaja rohkaisee oppilaita oppimistilanteissa joustavaan ja kokeilevaan toimintatapaan. Lisäksi opettajan johdolla pohditaan, miksi kyky tällaiseen toimintatapaan on tärkeää koulussa ja sen ulkopuolella sekä paikallisella että globaalilla tasolla.

TASO 2

Oppilaita ohjataan havainnoimaan kehittyviä ja globalisoituvia toimintaympäristöjä sekä yksilön roolia muuttuvassa maailmassa. Oppilaat harjoittelevat joustavaa toimimista muuttuvissa tilanteissa sekä käsittelemään rakentavasti myös epävarmuuden tunteita.

TASO 3

Oppilaat muodostavat yksilöllistä taito- ja ikätasoaan vastaavan kimmoksen toimintavan, jossa oppilas pystyy itsenäisesti hahmottamaan myös muuttuvien tilanteiden tarjoamat mahdollisuudet. Lisäksi oppilaat arvioivat aktiivisesti omia toimintamahdollisuuksiaan sekä paikallisella että globaalilla tasolla.

Vinkki

Innosta oppilaat pohtimaan ja keksimään tulevaisuuden ammatteja, joita ei vielä ole olemassa, ja sitä, kuinka niihin voitaisiin kouluttautua, millaisia valmiuksia ja taitoja ammatit vaativat ja missä täysin uudentlaisissa ammatteissa oppilaat itse olivat hyviä.

Taito 2:

Yrittäjämäinen toimintatapa

Tulevaisuudessa työn ja toimeentulon odotetaan syntyvän yhä enemmän itsensä työllistämisen sekä mikro- ja pienyrityksien kautta. Vaikka tämä tulevaisuuden kuva ei kaikkien kohdalla toteutuisikaan, tulevaisuuden työn voi silti odottaa muuttuvan yhä yksilöllisemmäksi niin, että yksilön oma vastuu työstään ja osaamisestaan kasvaa. Tämän vuoksi koulu-työssä on tärkeää kannustaa oppilaita oivaltamaan työn ja yritteliäisyyden merkitys, yrittäjyyden mahdollisuudet sekä oma vastuu yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä. Oppilaita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen, joka ilmenee toimintaympäristön mahdollisuuksien havainnointina sekä luovien ratkaisukeinojen pohtimisena, kehittämisenä ja arviointina.

TASO 0

Opettaja ei tavoitteellisesti käsittele yritteliäisyyden merkitystä tai mahdollista aloitteellisen ja yrittäjämäisen toiminnan harjoittelua.

TASO 1

Opettaja nostaa oppimistilanteissa esiin toimintaympäristön tarpeita ja haasteita, joihin omalla toiminnalla ja työllä voi vaikuttaa.

TASO 2

Oppilaita kannustetaan pitkäjänteisesti sellaiseen aktiiviseen toimintaan, jossa he voivat soveltaa tietojaan ja taitojaan yrittäjämäisellä toimintatavalla. Opettaja ohjaa oppilaita myös hyödyntämään toimintaympäristön mahdollisuuksia sekä pohtimaan oma-aloitteisesti, miten toimintaympäristön tarpeisiin ja haasteisiin voisi vastata.

TASO 3

Oppilaat käyttävät järjestelmällisesti omia vahvuuksiaan tekemisensä tukena, havainnoivat omatoimisesti toimintaympäristön mahdollisuuksia ja tarpeita ja pyrkivät vastaamaan niihin mahdollisuuksien mukaan. Oppilaat myös arvioivat kriittisesti yrittäjämäisen toiminnan riskejä, mutta myös hallittuun riskinottoon liittyviä mahdollisuuksia.

Vinkki

Yritystapahtumat! Yritystapahtumat tai yrittäjyysmessut voivat auttaa oppilaita ymmärtämään mitä yrittäjämäisellä toimintatavalla tarkoitetaan ja kuinka monia erilaisia tapoja olla yrittäjä voi olla.

TEEMA 2:

Vuorovaikutustaidot työelämässä

Taito 1:

Yhteistyö työelämätaitona

Tulevaisuuden työn odotetaan rakentuvan yhä enemmän ammatilliset sekä tieteen- ja taiteenalojen rajat ylittävän yhteistyön pohjalle. Sen vuoksi jo koulutyössä on tärkeää oppia erilaisissa ryhmissä työskentelyä sekä tarjota oppilaille kokemuksia yhteistyöstä ja työnteosta myös koulun ulkopuolisten, eri alojen toimijoiden kanssa. Samalla harjoitellaan työelämässä tarvittavaa asianmukaista käyttäytymistä ja ohjataan oppilaita havaitsemaan esimerkiksi kielitaidon ja vuorovaikutustaitojen merkitys toimivan yhteistyön ja myöhemmän työuran kannalta.

TASO 0

Opettaja ei luo oppimistilanteissa yhteyksiä ryhmätyöskentelytaitojen, kieli- ja vuorovaikutustaitojen, tilanteeseen sopivan käyttäytymisen ja työelämävaatimusten välille.

TASO 1

Oppimistilanteissa kokeillaan opettajan johdolla erilaisia yhteistyön muotoja. Opettaja ja oppilaat myös pohtivat yhdessä, millaista on asianmukainen käyttäytyminen työelämässä sekä työelämässä sovellettavassa yhteistyössä, ja miksi se on tärkeää.

TASO 2

Oppilaita ohjataan harjoittelemaan työelämässä tarvittavia yhteistyö-, vuorovaikutus- ja käyttäytymisen taitoja niin, että oppilailla on mahdollisuus soveltaa samalla esimerkiksi kieliopinnoissa ja muissa opinnoissa omaksuttuja tietoja ja taitoja.

TASO 3

Oppilaat luovat itsenäisesti sellaisia yhteistyön muotoja, jotka edesauttavat henkilökohtaisten tai yhdessä asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Oppilaat arvioivat tätä toimintaa ja vertailevat erilaisia kansallisen ja kansainvälisen yhteistyön malleja suhteessa toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin.

Taito 2:

Projektityöskentely

Tulevaisuuden työn voi odottaa koostuvan yhä enemmän erilaisista projekteista, joissa ryhmä työskentelee määritellyn ajan yhteisen tavoitteen eteen. Koulutyössä onkin tärkeää ohjata oppilaita jo varhaisessa vaiheessa oivaltamaan oma merkitys ryhmän jäsenenä tavoitteellisessa projektiluonteisessa toiminnassa. Tätä harjoitellaan käytännössä järjestelmällisen vastuunjaon, yhteisten tavoitteiden asettamisen, vastavuoroisuuden ja työn tulosten arvioinnin muodossa. Oppilaita ohjataan työskentelemään pitkäjänteisesti yhteisen tavoitteen eteen, arvostamaan työn tuloksia ja myös käsittelemään projektityöhön liittyviä tunteita ja haasteita.

TASO 0

Opettaja ei mahdollista oppilaiden harjoitella sellaista projektityöskentelyä, jossa yhteistyö kaikissa projektin vaiheissa on ratkaisevassa roolissa.

TASO 1

Opettaja käsittelee opetuksessa sitä, millaiset tunnusmerkit täyttävät projektityöskentelyn määritelmän. Lisäksi oppitunneilla on pohdittu sitä, mikä merkitys työelämässä on erilaisilla rooleilla, henkilökohtaisilla vahvuuksilla, vastavuoroisuudella ja pitkäjänteisyydellä toiminnassa, joka perustuu yhteisten tavoitteiden saavuttamiseen.

TASO 2

Opettaja ohjaa oppilaita päättämään, millaisia edellytyksiä ja minkälaisia ratkaisuja yhteistyönä tehtävän projektin toteuttaminen koulun ja työelämän ympäristöissä vaatii. Tietoja sovelletaan käytännössä niin, että opettaja ja oppilaat suunnittelevat yhdessä työprosesseja ja kartoittavat niiden toteuttamiseen tarvittavia resursseja (esim. aika, työpanos, osaaminen, laitteet).

TASO 3

Oppilaat suunnittelevat itsenäisesti projekteja, asettavat projekteille tavoitteet, vertailevat erilaisia etenemisvaihtoehtoja ja pyrkivät oma-aloitteisesti luomaan projekteille onnistumisen edellytyksiä. Oppilaat kokeilevat myös henkilökohtaisiin vahvuuksiin perustuvaa vastuunjakoa, työskentelyn jatkuvaa arviointia, projektien pitkäjänteistä loppuun saattamista sekä johtopäätöksiä tekemistä projektin tulosten pohjalta.

Taito 3:

Verkostoituminen

Tieto ja mahdollisuudet kulkevat yhä enemmän erilaisissa digitaalisissa ja kasvokkaisten kohtaamisten muodostamissa verkostoissa. Koulutyössä ohjataan oppilaita aktiivisesti tunnistamaan verkostojen merkitys ja se, miten verkostojen tarjoamia resursseja voi käytännössä hyödyntää omien tavoitteiden saavuttamisen tukena. Koulutyössä opitaan verkostoitumisen taitoja ohjaamalla oppilaita suhtautumaan uteliaasti ja avoimesti uusiin kohtaamisiin sekä harjoittelemalla ymmärrettävää kertomista itsestä ja omasta osaamisesta. Oppilaita myös rohkaistaan oma-aloitteisesti etsiytymään omaa toimintaa tukeviin verkostoihin ja pohtimaan, mitä annettavaa heillä itsellään voisi osaamisen ja resurssien verkostossa olla.

TASO 0

Koulutyössä ei tavoitteellisesti harjoitella tunnistamaan verkostojen tarjoamia mahdollisuuksia eikä verkostoitumista tukevia taitoja.

TASO 1

Opettaja keskustelee oppilaiden kanssa siitä, mikä on verkosto ja miksi verkostot ovat tärkeitä. Opettaja myös pohtii yhdessä oppilaiden kanssa sitä, miksi erilaisissa tilanteissa on tärkeää osata esitellä itsensä ja kertoa omasta osaamisestaan.

TASO 2

Oppilaat harjoittelevat tavoitteellisesti esiintymistilanteita ja omasta osaamisesta kertomista tiiviisti ja ymmärrettävästi. Opettaja myös ohjaa oppilaita tunnistamaan sellaisia tilanteita, joissa esittäytymisen taitoja kannattaa soveltaa ja joissa verkostoista on hyötyä.

TASO 3

Oppilaat ottavat haltuun persoonallisen esittäytymisen ja omasta osaamisesta kertomisen tavan. Lisäksi oppilaat kokeilevat luoda verkostoja toimintansa tueksi ja he arvioivat aktiivisesti verkostoista tarjoutuvia erilaisia voimavaroja, joita voivat olla esimerkiksi tiedolliset, taidolliset tai taloudelliset resurssit.

TEEMA 3:

Käytännön työelämätuntemus

Taito 1:

Lähialueen elinkeinoelämä ja toimialat

Globaalin toimintaympäristön rinnalla lähiympäristö ja paikallisyhteisö toimivat tärkeinä tekijöinä sekä oppimisen ja kasvun tukena että paikallisen hyvinvoinnin tuottajina. Osana paikallistuntemusta koulutyössä onkin tärkeää huomioida lähialueen elinkeinoelämän erityispiirteet, sen keskeisimmät toimialat sekä paikallisen elinkeinoelämän merkitys alueen kokonaisvaltaiselle toiminnalle.

TASO 0

Opetuksessa ei huomioida lähialueen elinkeinoelämän toimijoita tai toimintoja.

TASO 1

Opettaja esittelee oppilaille lähialueen elinkeinoelämän toimijoita ja niiden toimialoja.

TASO 2

Oppilaita ohjataan arvioimaan lähialueen elinkeinoelämän toimijoiden merkitystä alueen toiminnalle. Joihinkin alueen toimijoihin ollaan oppimistarkoituksessa yhteydessä tai niissä tehdään vierailuja.

TASO 3

Oppilaat toteuttavat yhteistä toimintaa tai projekteja lähialueen elinkeinoelämän toimijoiden kanssa. Toiminnan tavoitteena on oppia luomaan yhdessä lisäarvoa lähialueen toiminnolle sekä se, että oppilaat muodostavat kokonaisvaltaisen ymmärryksen alueen ekosysteemistä.

Taito 2:

Yrittäjyys

Suuri osa päivittäin käytettävistä tuotteista ja palveluista on erilaisten yritysten tuottamia. Lisäksi yritystoiminnan kautta työllistyy merkittävä osa työvoimasta. Yrityksillä ja yrittäjillä onkin vahva rooli sekä ihmisten henkilökohtaisessa elämässä että laajemmin yhteiskunnassa. Koulutyössä käsitellään yrittäjyyttä yhteiskunnallisena ilmiönä ja oppilaille mahdollistetaan yrittäjyyteen liittyviä kokemuksia. Yrittäjyyteen tutustutaan myös hyödyntämällä koulun ulkopuolista osaamista ja resursseja ja sitä kokeillaan henkilökohtaisesti esimerkiksi erilaisten projektien kautta.

TASO 0

Opettaja ei käsittele yrittäjyyttä eikä järjestä sellaista toimintaa, joka mahdollistaa yrittäjyyteen liittyvän tietojen, taitojen ja kokemusten kartuttamisen.

TASO 1

Opettaja tutustuttaa oppilaita siihen, mitä yrittäjyys on sekä ohjaa oppilaita pohtimaan yrittäjyyden roolia ja merkitystä yhteiskunnassa sekä lokaalilla että globaalilla tasolla.

TASO 2

Opettaja ohjaa oppilaita kehittämään yrittäjyyteen liittyviä tietoja ja taitoja. Oppimistilanteissa myös tarkastellaan yhdessä joidenkin olemassa olevien yritysten toimintaa ja niille ominaisia piirteitä.

TASO 3

Oppilaat suunnittelevat ja toteuttavat yrittäjyys- tai yrittäjämäistä toimintaa. Oppilaat myös tutkivat monipuolisesti yrittäjyyden merkitystä ja mahdollisuuksia hyödyntäen niin ikään koulun ulkopuolisia resursseja.

Vinkki

Kokeile oppilaidesi kanssa yrityksen perustamista! Oppilaat voivat ideoida erilaisissa ryhmissä yrityksiä omien mielenkiintojen mukaan. Tärkeää olisi ymmärtää muun muassa miksi erilaisia yrityksiä on olemassa, mistä niiden liiketoiminta koostuu, ketkä ovat niiden asiakkaita ja kuinka yritykset tekevät yhteistyötä. Voitte myös käydä läpi, mitä kaikkea ihan oikean yrityksen perustaminen vaatii ja miten yrittämisestä innostuneet nuoret voisivat päästä alkuun.

Taito 3:

Työelämäntuntemus ja työkokemukset

Tiedot ja taidot muodostavat yhdessä osaamisen ytimen. Tämän vuoksi koulutyö tulisi järjestää niin, että oppilaat voivat kartuttaa sekä ymmärrystä että kokemusta työelämästä ja yhteistyöstä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Yhtälailla tärkeää on koetun arviointi yhdessä niin, että oppilaan on mahdollista hahmottaa jatkumo koulutyön ja työelämän välillä.

TASO 0

Opettaja ei kiinnitä huomiota oppilaiden työelämätietouteen tai tarjoa mahdollisuuksia kartuttaa työkokemusta. Koulun ulkopuolisten organisaatioiden kanssa ei tehdä yhteistyötä.

TASO 1

Opettaja kertoo oppimistilanteissa työn merkityksestä yksilön elämälle ja yhteiskunnan toiminnalle. Opettaja myös ohjaa oppilaat kokeilemaan pienten vastikkeellisten työsuoritteiden tekemistä osana koulun arkea.

TASO 2

Oppilaat vierailevat opettajan johdolla työpaikoissa. Opettaja ohjaa oppilaita havainnoimaan ja kokeilemaan, minkälaisia yhteyksiä heidän aiemmin oppimillaan tiedoilla ja taidoilla on työelämään.

TASO 3

Oppilaat valmistelevat ja toteuttavat pieniä työkokeiluja työpaikoissa. Oppilaat kartuttavat käytännön työkokemusta ja muodostavat käytännön avulla ymmärrystä työelämälle tyypillisistä toimintatavoista. Oppilaat myös yhdessä arvioivat ja vertailevat kokemuksiaan.

L7

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Koulussa oppilaiden tulee oppia erilaisia vaikuttamisen ja osallistumisen taitoja ja keinoja oman aktiivisuuden kautta. Oppilailla tulee olla monipuolisia mahdollisuuksia vaikuttaa kouluympäristöönsä ja -työhönsä. Oppilaiden mahdollisuus osallistua päätöksentekoon koulussa antaa kokemuksia vastuullisesta vaikuttamisesta ja osallistumisen merkityksestä. Koulu voi tukea oppilaiden osallisuutta rakenteellisesti mahdollistamalla muodollisen osallistumisen erilaisiin tilanteisiin, kuten kerhotoimintaan, oppilaskuntatoimintaan tai oman luokan kehittämiseen. Yhtä tärkeää on kuitenkin antaa tilaa epämuodollisille vaikuttamisen ja osallistumisen keinoille sekä tarjota vaikuttamisen mahdollisuuksia myös koulun ulkopuolella esimerkiksi digitaalisten välineiden välityksellä. Vaikuttamista ja osallistumista harjoitellaan parhaiten aitojen arkielämästä kumpuavien ongelmien kautta, jolloin voidaan pyrkiä muuttamaan oppilaiden elinympäristöä ja maailmaa oppilaiden haluamaan suuntaan.

Jotta voidaan rakentaa kestävää tulevaisuutta, on tärkeää, että oppilaista kasvaa vastuullisia, aktiivisia ja kestävän elämäntavan omaavia kansalaisia. Tulevaisuuden rakentamisen sekä erilaisten tulevaisuusvaihtoehtojen pohdinnan kannalta on tärkeää, että oppilaat ymmärtävät myös, minkälaisia yhteyksiä menneisyydellä, nykyisyydellä ja tulevaisuudella on.

TEEMA 1:

Vaikuttamisen keinot

Taito 1:

Kouluympäristön kehittäminen

Oppimistilanteissa oppilaille tulisi mahdollistaa osallistuminen kouluympäristön arviointiin, suunnitteluun ja muokkaamiseen. Kouluympäristöllä tarkoitetaan fyysisiä, sosiaalisia ja digitaalisia tiloja, jotka ovat osa oppilaiden elinympäristöä. Tavoitteena on vahvistaa jokaisen oppilaan osallisuuden kokemuksia sekä kasvattaa kiinnostusta koulu yhteisön asioita kohtaan.

TASO 0

Kouluympäristön kehittämisessä ei oteta huomioon oppilaiden aloitteita tai tarpeita eikä heitä oteta mukaan kehittämistyöhön.

TASO 1

Opettajat ja muu koulun henkilökunta suunnittelevat kouluympäristöjä (fyysiset, sosiaaliset ja digitaaliset ympäristöt) tarkoituksena huomioida oppilaiden tarpeet.

TASO 2

Kouluympäristön kehittämisessä otetaan huomioon oppilaiden mielipiteet, mieltymykset ja ideat. Oppilaiden kanssa pohditaan yhdessä miten erilaisia koulun tiloja ja ympäristöjä voitaisiin kehittää paremmiksi. Koulun olemassa olevia tiloja ja ympäristöjä kehitetään oppilaille viihtyisämmäksi oppilaiden ideoiden pohjalta.

TASO 3

Oppilaat tutkivat yhdessä erilaisten ympäristöjen merkityksiä oppimiselle sekä koulutyölle ja arvioivat ympäröivien oppimisympäristöjen toimivuutta. Koulun tiloja ja ympäristöjä parannetaan oppimista tukeviksi yhdessä oppilaiden kanssa. Oppilaat otetaan vahvasti mukaan koulun suunnitteluun, ja toteutuneen työn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Vinkki

Ideakilpailu koulun kehittämiseksi! Järjestäkää koulussa kilpailu, jossa oppilaat saavat vapaasti ideoida, miten omaa koulua kehitettäisiin. Oppilaat saavat itse äänestää parhaista ideoista, miettiä kuinka ne toteutetaan ja toteuttaa ideat käytännössä koko kouluyhteisön avustuksella.

Taito 2:

Vaikuttaminen ja työskentely koulun ulkopuolella

Oppilaille tulee tarjota mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa myös koulun ulkopuolella, jotta koulussa opittuja taitoja osattaisiin soveltaa käytännössä myös tulevaisuudessa. Koulun ulkopuolisen vaikuttamisen ja työskentelyn tavoitteena on saada kokemuksia erilaisista kansalaisyhteiskunnan vaikuttamisjärjestelmistä. Koulun ulkopuolinen työskentely ja vaikuttaminen antavat oppilaalle myös työkaluja yhteisölliseen työskentelyyn.

TASO 0

Opettaja ei käsittele erilaisia koulun ulkopuolisen vaikuttamisen keinoja.

TASO 1

Opettaja tutustuttaa oppilaat erilaisiin vaikuttamisen keinoihin (mm. järjestöt, media, kannanotto, mielenosoitus).

TASO 2

Opettaja käsittelee yhdessä oppilaiden kanssa erilaisia yhteiskunnan epäkohtia, toimivia käytäntöjä sekä onnistuneita muutoksia. Yhdessä oppilaiden kanssa ideoidaan ratkaisuja epäkohtien parantamiseksi, pohditaan, miten ratkaisuja lähdettäisiin käytännössä viemään eteenpäin (mm. median vaikuttamiskeinot) ja minkälaiset koulun ulkopuoliset tahot voisivat olla avuksi.

TASO 3

Oppilaat tutkivat todellisia yhteiskunnan epäkohtia, joita he haluaisivat kehittää. Näihin epäkohtiin keksitään ratkaisuja. Oppilaat saavat monipuolisia kokemuksia yhteistyöstä myös koulun ulkopuolisen tahon kanssa. Oppilaat hyödyntävät erilaisia vaikuttamiskeinoja ja arvioivat omien kokemusten pohjalta erilaisten keinojen vaikuttavuutta ja toimivuutta.

Vinkki

Maailmanparantamisprojekti! Anna oppilaidesi itse määritellä ryhmissä heille merkityksellisiä oikeita yhteiskunnan ongelmia tai epäkohtia ja suunnitelkaa oikeita tapoja vaikuttaa ongelmaan. On tärkeää auttaa ja ohjata oppilaita rajaamaan ongelma realistisen kokoiseksi, jotta he saisivat kokemuksen siihen vaikuttamisesta. Vieköö projekti mahdollisimman pitkälle, jotta oppilaat näkisivät kuinka ongelmiin voidaan oikeasti vaikuttaa.

TEEMA 2:

Yhteiskunnan toimintatavat ja säännöt

Taito 1:

Toimiminen demokraattisessa yhteiskunnassa

Koulun tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua vastuullisiksi demokraattisen yhteiskunnan jäseniksi. Oppilaiden tulee tietää ja ymmärtää, miten yhteiskunta, jossa he elävät, pääpiirteittäin toimii ja millaisia käytänteitä ja toimintatapoja yhteiskunnassamme on. Yhteiskunnallista päätöksentekoa ja erilaisia ratkaisuja tulisi tarkastella ainakin yhdenvertaisuuden, tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden sekä kestävän elämäntavan näkökulmista.

TASO 0

Demokratiaa ja yhteiskunnan toimintatapoja ei käsitellä opetuksessa.

TASO 1

Oppimistilanteissa käsitellään demokraattisen yhteiskunnan toimintatapoja (esim. äänestäminen, vaalit, eduskunta, kansanedustaja, lait ja säädökset). Oppimistilanteissa käsitellään myös oppilaiden oikeuksia, vastuita ja velvollisuuksia.

TASO 2

Opettajan johdolla opiskellaan erilaisia demokraattisen yhteiskunnan toimintatapoja (esim. äänestäminen, vaalit, eduskunta, kansanedustaja, lait ja säädökset). Lisäksi yhdessä pohditaan sitä, miksi on tärkeää, että yhteiskunnassa on vakiintuneita toimintatapoja, ja oppilaiden näkemykset yhteiskunnan toiminnasta tuodaan esiin. Oppimistilanteissa käsitellään ja määritellään yhteiskunnan päätöksentekoa ohjaavia näkökulmia (esim. yhdenvertaisuus, oikeudenmukaisuus, tasa-arvo sekä kestävä elämäntapa).

TASO 3

Opettaja mahdollistaa demokraattisen yhteiskunnan toimintatapojen harjoittelua käytännössä (esim. koulun vaalit, virallinen äänestys) ja oppilaille mahdollistetaan tapaaminen koulun ulkopuolisen ja yhteiskunnan kehittämisestä kiinnostuneen henkilön kanssa. Oppilaat tutkivat demokraattisen yhteiskunnan toimintatapoja monialaisesti ja useat eri näkökulmat huomioiden. Oppilaan oikeuksia, vapauksia ja velvollisuuksia tarkastellaan monipuolisesti ja oppilaat saavat käytännön kokemuksia omien velvollisuuksien hoidosta ja niihin vaikuttamisesta.

Taito 2:

Vastuullinen päätöksenteko

Koulussa oppilaiden tulisi oppia itsenäistä päätöksentekoa sekä oppia kantamaan vastuuta omista päätöksistään erilaisten kokemusten ja tilanteiden kautta. Myös yhteistä päätöksentekoa ja siinä tarvittavia taitoja (kuten neuvottelemineen, sovitteleminen ja ristiriitojen ratkaiseminen) tulee harjoitella yhdessä. Yhteinen päätöksenteko ja omien ehdotusten pohtiminen erilaisista näkökulmista auttaa ymmärtämään päätöksentekoon liittyvää vastuuta ja vaikutuksia ympäröiviin ihmisiin.

TASO 0

Opettaja ei ohjaa tai tue päätöksenteon harjoittamista, eikä siihen liittyviä vastuullisuuden teemoja käsitellä.

TASO 1

Opettaja suunnittelee oppimistehäviä, joiden avulla oppilaat saavat kokemuksia päätöksenteosta koulussa.

TASO 2

Opettaja mahdollistaa neuvottelun, sovitteluun sekä ristiriitien ratkaisemisen harjoittamisen koulussa. Näiden taitojen merkitystä yhteiselle päätöksenteolle käsitellään.

TASO 3

Oppilaat luovat yhteisiä päätöksenteon käytänteitä ja niitä käytetään ja harjoitellaan koulun arjessa toistuvasti. Oppilaat pohtivat omia ja muiden ehdotuksia erilaisista näkökulmista sekä päätösten vaikutusta eri ihmisiin.

Taito 3:

Säännöt ja sopimukset

Sääntöjen ja sopimusten merkityksiä yhteiselle toiminnalle tulee nostaa esiin koulussa. Sääntöjen ja sopimusten noudattamista harjoitellaan koulussa käytännössä. Lisäksi koulussa tulee lisätä oppilaiden ymmärrystä sääntöjen, sopimusten sekä luottamuksen välisistä yhteyksistä. Oppilaat osallistetaan luomaan uusia sääntöjä, mikä sitouttaa heidät pitämään yhteisistä säännöistä kiinni sekä auttaa ymmärtämään sääntöjen ja sopimusten olemassaolon merkityksen. Olemassa olevien sääntöjen noudattamisen lisäksi oppilailla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa sääntöjen muokkaamiseen, mikäli ne koetaan toimimattomiksi.

TASO 0

Oppilaita ei ohjata tutustumaan koulun sääntöihin, eikä oppilaila ole mahdollisuutta osallistua yhteisten sääntöjen luomiseen tai muokkaamiseen.

TASO 1

Opettaja tutustuttaa oppilaat koulun ja luokan sääntöihin.

TASO 2

Oppilaat pohtivat miten ja miksi koulun yhteisiä sääntöjä tulisi noudattaa. Säännöille ja sopimuksille pohditaan merkityksiä opettajan johdolla. Lisäksi sääntöjen merkitystä yhteiselle toiminnalle (esim. koulussa) tarkastellaan yhdessä.

TASO 3

Oppilaat luovat koulun sääntöjä ja sopimuksia yhdessä ja arvioivat niitä säännöllisesti. Oppilailla on mahdollisuus tuoda esiin omia näkemyksiään ja vaikuttaa olemassa oleviin sääntöihin. Oppilaat tutkivat sääntöjen ja sopimusten merkitystä yhteiskunnan tai koko maailman tasolla (esim. YK, kansainväliset kauppasopimukset).

TEEMA 3:

Tulevaisuuden rakentaminen

Taito 1:

Ympäristön suojelu ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen

Koulussa nostetaan esiin ja ohjataan oppilaita huomaamaan omien valintojen, elämäntapojen ja tekojen vaikutukset luonnolle, yhteiskunnalle ja muille ihmisille. Oppilaiden omakohtainen luontosuhde toimii väylänä ympäristönsuojelun merkityksen ymmärtämisessä. Ympäristön huomioiminen ja sen suojeleminen tulee nähdä oleellisena osana nykyistä sekä tulevaisuuden maailmaa. Oppilailla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan osallistua omien sekä yhteisön ja yhteiskunnan toimintatapojen kehittämiseen kestävämpään suuntaan. Tavoitteena on, että oppilaat ymmärtävät kestävä tulevaisuuden rakentumisen olevan ihmisistä itsestään kiinni.

TASO 0

Koulussa ei oteta kantaa ympäristön suojeluun, kestävään elämäntapaan eikä kannusteta tai ohjata oppilaita pohtimaan siihen liittyviä teemoja.

TASO 1

Opettaja käsittelee opetuksessaan ympäristön suojelua sekä kestävä elämäntavan käsitettä. Opettaja ohjaa oppilaita vastuullisiin ympäristöystävällisiin valintoihin (kierrätys, kulutus, liikennepäästöt) oppimistehtävien avulla.

TASO 2

Oppilaita ohjataan arvioimaan ympäristön suojelun merkitystä kestäväälle elämäntavalle ja ihmisten roolia ympäristön suojelussa. Opettaja rohkaisee oppilaita kestäviin valintoihin ja pohtimaan erilaisten tekojen ja elämäntapojen merkitystä luonnolle. Oppilaita ohjataan tarkastelemaan myös omaa luontosuhdettaan.

TASO 3

Oppilaat tutkivat monialaisesti kestävä tulevaisuuden edellytyksiä ja keinoja sen saavuttamiseksi. Oppilaat pohtivat omien valintojensa, elämäntapojensa sekä tekojensa merkitystä ympäristölle. Oppilaat pohtivat käytännön keinoja kestävä tulevaisuuden rakentamiseksi, ja pyrkivät kehittämään koulun toimintatapoja ympäristöystävällisemmiksi.

Vinkki

Suunnitelkaa oppilaiden kanssa koulun sisäinen kestävä kehityksen projekti. Oppilaat saavat ideoida vapaasti, miten koulun käytäntöjä voisi muuttaa kestävä elämäntavan mukaiseksi. On tärkeää, että käytänteet realisoituisivat, joten kirjatkaa ne ylös esimerkiksi koulun sääntöihin. Käytännöt voivat olla esimerkiksi vain koulun arkiseen kierrätykseen tai kulu- tukseen liittyviä. Tärkeintä on, että oppilaat ymmärtävät kuinka yksilöiden valinnoilla ja tekemisellä on laajempi vaikutus.

Taito 2:

Henkilökohtaiset tulevaisuusvaihtoehdot

Oppilaita tulisi ohjata pohtimaan omia henkilökohtaisia tulevaisuusvaihtoehtojaan. Vaihtoehtojen arvioinnissa tulee ymmärtää menneisyyden ja nykyisyyden väliset yhteydet ja tämän pohjalta arvioida erilaisia vaihtoja omalle tulevaisuudelle. Oppilaita tulee ohjata pohtimaan yhteiskunnan tulevaisuutta ja oppilaan omaa aktiivista roolia yhteiskunnan kehittämisessä.

TASO 0

Opettaja ei ohjaa oppilaita pohtimaan erilaisia vaihtoehtoja tulevaisuudelle.

TASO 1

Opettaja ohjaa oppilaita pohtimaan omia toiveita ja odotuksia tulevaisuudelle.

TASO 2

Oppilaita ohjataan miettimään yhdessä ja itsenäisesti, millainen tulevaisuuden maailma tulee olemaan ja millainen on oppilaiden oma rooli siinä. Opettaja nostaa esiin myös menneisyyden ja nykyisyyden merkityksen tulevaisuudelle.

TASO 3

Oppilaat tutkivat yhdessä erilaisia tulevaisuusvaihtoehtoja tarkoituksena ymmärtää menneisyyden ja nykyisyyden merkitystä tulevaisuudelle sekä sitä, miten yhteiskunnan nykyiset mekanismit tai sattumanvaraiset tapahtumat voivat vaikuttaa tulevaisuuteen. Oppilaat luovat tutkimansa pohjalta erilaisia mielikuvia tulevaisuudesta ja kehittävät konkreettisia käytäntöjä, joiden avulla oma haluttu tulevaisuus voisi olla mahdollinen.

Suomi
Finland
100